

GRAFIKAI SZEMLE

FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐK
TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ
:: MEGJELENIK
HAVONKÉNT ::
XX. ÉVFOLYAM
II. SZÁM : 1910.
NOVEMBER HÓ



A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSOK ÉS
ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRE KIADÁSA

GRAFIKAI-SZEMLE

Az 1910 novemberi füzet tartalomjegyzéke : Október 31, Werth Lászlótól. Korrektori munka, Bujnovszky Rezsőtől. Szaktanfolyamaink, L-r J-f-től. Magyar sima szedés, Schwarz Ármintól. (Harmadik közlemény.) Hibák a kréta körül, Steinherz Miklóstól. Visszapillantás a mult századba. (Hatodik közlemény.) Mesterség és művészet, Stalla Mártontól. (Második közlemény.) Elmélkedések a betűről. (Ötödik közlemény.) Gutenberg és Kolumbus, Lengyel Sándortól. Kérdések és feleletek. Rövidebb közlemények. Szerkesztői üzenetek. Választmányi ülés jegyzőkönyve. Birálati jelentés a boríték-tervezet-pályázatról. Szakbizottsági üzenetek. Pályázataink részletezése. Apróbb hivatalos közlemények. Hirdetések. (Első Magyar Betűöntöde R.-T., Koblinger Gyula, König és Bayer, Weszely Lipót és Társa fotokemigráfiai műintézetei, Wörner J. és Társa, Mödlingi Gyorssajtógár, Berger és Wirth festékgyára, Gleitsmann E. T. festékgyára, Lorilleux Ch. és Társa festékgyára, Josef Anger & Söhne gépgyára, Carmine Hugó szaküzlete, Fischer és Mika betűöntödéje, Rockstroh & Schneider gépgyára, »Cleaner« rézlénia-tisztító, Berthold H. betűöntödéje, Beit & Co. festékgyára stb.)

Október 31.

Nincs szándékomban ezuttal a Szakkör néhány év előtti elég szép fejlődéséről, sőt mondhatnám tekintélyéről írni. Ezt majd elvégzi helyettem más, az t. i., aki majd hivatva lesz a Szakkör működésének történetét megörökíteni.

De nem is tartom helyénvalónak. Nem pedig azért, mert ha igazságos akarnék lenni, akkor le kellene írnom egy időszakot, a melyben a pártoskodás, az egymást megérteni nem akaró kollégák szenvedelme háborgó tengerként hullámozott és hullámai kikicsaptak olyan mesgyére, amelynek járatlan, ismeretlen utai mindenre jók voltak, csak

arra nem, hogy azon a békét, az egymást vállvetve támogató szakképzést előbbre vigyék!

De hála egyesek önzetlenségének, találkozott egy lelkes kis csapat, amely félretéve minden önzést, nem kimélve fáradságot, sorompóba állt és hónapokon keresztül csak arra törekedett, hogy azt az elejtett fonalat, amelyet a régi Szakkör vezető emberei a vizályok következtében elejtettek, újra felvegyék és tovább szőjék azt a szép keretet, amely kereten belül mindazok, akik szeretik a mesterségüket, ott ismét tanulhassanak, ott ismét gyarapíthassák szaktudásukat!

Igaz, hogy most a legszerényebben, a legszegényebben kezdte el működését, de hisz nem is kezdhetette másképp, mert a Szakkör *volt* anyagait nem szedhetette elő és így nem maradt más hátra, mint hogy ott kezdje, ahol el kell, hogy kezdjék mindazok, akiknek nincs *egyebük*, mint ernyedetlen szorgalmuk, tiszta, önzetlen, a közért lelkesedni tudó — vasakaratak!

És, úgy látszik, az idők változásával a kollégák nézetei is megváltoztak, mert, ha nem csalódom, ma már úgyszólván minden egyes Kör részt óhajt venni a közért való munkálkodásban. Itt persze nem hagyhatom említés nélkül a szervezet irányítóit, különösképpen Peidl szaktársamat, akik igenis belátták azt, hogy a *szakfejlesztés* érdekében *mindent* el kell követni, mert ez nemcsak *egyesekek* érdeke, hanem érdeke első sorban magának a szervezetnek, mely csak akkor lehet erős és hatalmas, ha annak *minden egyes* katonája a tudás fegyverével van felvértezve!

És éppen az a tudat, hogy a szakma fejlesztését egy pillanatra sem szabad elhanyagolni, szülte meg október 31-dikét. Sokan várták e napot. Nem egy hangot lehetett hallani megelőzőleg, hogy e kezdetleges tanítás nem fog érní semmit, *elméletileg* nem lehet tanítani, *csak* gyakorlatilag, stb., stb. Ez az állítás félig-meddig igaz, de nem egészen! Végre is nem a kezdőkön múlik, hogy a legrövidebb idő alatt rendelkezésre álljon mindazon anyag, amely a *gyakorlati oktatás*hoz szükséges.

Jöjjenek el mindazok, akiknek tehetségükben áll ezt az ügyet előbbre vinni és segítsenek abban, hogy ne elméleti, hanem gyakorlati alapon folyjon az oktatás! Mert ne gondolja senki, hogy a mostani kezdeményezők féltik másoktól a dicsőséget! Korántsem. A mostani vezetőknek a legnagyobb örömük abban fog megnyilvánulni, ha látni fogják, hogy az ő kezdeményezésükre mások tették nagygyá, hatalmassá és életképessé a Szakkört!

Sőt, ha nem csalódom, ha majdan jobbak találkoznak az előadások megtartására, akik azzal a lelkesedéssel, azzal az odaadással akarják az ügyet felkarolni, mint a kezdeményezők, úgy ezek esetleg rögtön félre fognak állni, hogy ne legyenek útjában azoknak, akiket törekvő akaratuk a közért való munkára serkent!

De amíg azok el nem jönnek, addig a kezdeményezők nem állnak félre, hanem ott fognak lenni még akkor is, ha *egészen magukra* maradnának is!

Most pedig örömmel számolok be az október 31-én tartott első *elméleti* előadásról.

Pollák Simon szaktársunk, mint a Szakkör elnöke, aki ezidőszereint úgyszólván éjt nappallá téve munkálkodik a Kör érdekében, félre nem magyarázható, gyönyörű, magvas beszéddel nyitotta meg a tanfolyam első előadását, válaszva annak feltétlen szükséges voltát, utalva arra, hogy ha ma még nem, de a jövőben minden bizonynyal meg lesz a haszna ezeknek az előadásoknak. Kéri a jelenvoltakat, hassanak oda, hogy a Szakkör felvirágozzék, tiszteljék meg az előadókat azzal, hogy azok előadásaira minél többen eljöjjenek, kivált a fiatal szaktársak, akkor az előadóknak is sokkal nagyobb kedvük lesz az előadások megtartásához, mert ha ők látni fogják az érdeklődést: elérték céljukat és ezáltal megkapták legszebb — *jutalmukat!*

És ne riasszon vissza senkit a szerény kezdet... A vezetőségnek eltökélt szándéka, hogy már a közel jövőben az *összes tényező* *bevonásával* és közremunkálásával — felhasználva a szervezeti életben beállt szélcsendet — a mostani tanfolyamot, felszerelve azt a szükséges technikai eszközökkel is, *rendszeres, évekre kiterjedő programmal, nagyszabású szakiskolává fejlessze*, ahol az abban résztvevők

a legideálisabb szakmai kiképzésben részesülhetnek, hogy így még értékesebb tagjaivá válhassanak a nagy nyomdásztársadalomnak.

Reméli, hogy ebben az önzetlen, önfeláldozó és az összességre oly nagyfontosságú munkában az *összes szaktársak* támogatnak bennünket, s a Szakkörbe való belépésükkel megadják a lehetőségét annak, hogy a kitűzött célt mielőbb elérhessük.

Beszéde után, amelyet lelkes éljenzéssel fogadtak a szaktársak, bevezetésül Gondos Miksa tanár volt szíves »Az írás fejlődéstörténete« címén előadását megtartani.

Az előadás tanulságos voltánál fogva nagyon is megérdemelte a fáradságot mindazok részéről, akik elég szép számmal eljöttek, hogy az első előadást meghallgassák. Gondos tanár előadása után Pavlovszky szaktársunk tartott valóban élvezetes és tanulságos előadást a *betű fejlődéséről*.

Most pedig, mielőtt a megnyitó előadásról írt cikkemet bezárnám, kérem mindazokat, akiknek szívükön fekszik a Szakkör érdeke, de első sorban a jövő nyomdásznemzedék szakbeli oktatása és nevelése, mert végre is nem az a fő, hogy milyen cím alatt történjék az oktatás, hanem az, hogy legyen: jöjjenek el, hozzák el tudásukat a köz oltárára, ne nézzék azt, hogy kik élesztik annak tüzét, hanem egyesegyedül az lebegjen szemek előtt, hogy *semmi* az, ha csak *én* vagy *te* tudsz valamit, hanem igenis az a *valami*, ha tudásunkat, ha még oly csekély is, *másokkal, mindenkivel, akiket illet*, megosztjuk.

Wertf László.

Korrektori munka

A Grafikai Szemle szeptemberi számában fenti címen egy cikk jelent meg, melynek írója többek közt tarthatatlanoknak nevezi azon állapotokat, amelyek a magyar helyesírás körül előfordulnak, egyszersmind föl-hívja a Korrektorok és Revizorok Körét, hogy a Főnökegyesülettel és a Művezetők Körével egyetemben csináljon rendet.

Nem szándékom e cikk tartalmával bővebben foglalkozni, csupán annak lényegére akarok néhány rövid megjegyzést tenni.

Úgy tudom, hogy erről a témáról, azaz az egységes helyesírás behozataláról szaklapjainkban már többször volt szó, de a kezdet kezdeténél tovább ez ügyben nem jutottunk, illetve nem juthattunk, egyszerűen azért, mert véleményem szerint – és ez a Korrektorok és Revizorok Köre választmánya többségének nézete is – nem vagyunk arra hivatottak.

Hogy egy ily nagyszabású akció sikerüljön, szükséges, hogy az alaposan, körültekintően, tehát tudományosan legyen megcsinálva. Már pedig élénk emlékezetünkben vannak azok a háborúságok, amelyek az iskolai helyesírás életbeléptetésekor nyelvtudósainkat két táborra osztották. Az egyik az akadémiai, a másik az iskolai helyesírás egyes szabályait nem akarta elismerni. Hát még az ugyanezen nyelvtudósunk, Simonyi által szerkesztett Nyelvtörténeti Szótár miféle háborúságot idézett elő?! Hogy ne mondjak többet, egyszerűen tudomány nélkül, felületesen és kontárul készített munkának minősítették egyes akadémikusok. Az ezen műről írt bírálat második kötete most jelenik meg Ballagi Aladár egyetemi tanár szerkesztésében és a harmadik kötet fogja csak a tulajdonképpeni szótárt tartalmazni – helyesbítve!

Vajjon milyen helyesbítéseknek volnánk mi korrektorok kiteve, ha tudósaink sem tudnak megegyezni? Hogy hány oldalról, azt ne is kérdezzük.

A mi feladatunk, ha egy művet korrigálunk, első sorban megtudni, hogy melyik helyesírás szerint óhajtja a szerző azt elkészíttetni, természetesen figyelembe kell vennünk még az egyéni kívánságokat is, amelyek különösen az idegen szavak körül okoznak nehézségeket. De ezen mi – nemcsak a főt említett tudós-harcokból következtetve, hanem a gyakorlati tapasztalatokból is tudjuk – mint korrektorok nem sokat segíthetünk. A rendelő úgy akarja, nekünk úgy kell azt a munkát elkészíteni, máskülönben nem fizet, vagy a munkát elviszi oda, ahol az ő kívánságait teljesítik.

Nekünk csak egy fő feladatunk van és pedig az, hogy egyféleképpen korrigáljunk,

illetve a két helyesírásnál (iskolai és akadémiai) előforduló olyan szókat, melyeket többféleképpen írnak, egyformán javítsuk. Ez pedig könnyű dolog. Elővesszük az iskolai vagy akadémiai helyesírás szójegyzékét és abból a »vagylagos« kifejezések egyikét vagy másikat töröljük. Pl. sűrű-t fogunk használni és nem sűrű-t, vagy siket-et fogunk írni és nem süket-et. Ha így járunk el, munkánk kifogásait a legminimálisabb mértékre redukálhatjuk.

Ezzel azonban nem akarom azt mondani, hogy kimerítettük feladatainkat. Ellenkezőleg. Én csak mint nem kompetens egyén a konzekvenciákat vontam le. Mert mi a nyelv? Az élő nyelv nem megállapodott rendszere a szabályoknak, melyeket csak meg kell tanulni, hanem folyton fejlődő szervezet, mely minden egyes beszélő ajkán majdnem napról napra változik, szavakban és nyelvtani alakokban gazdagszik és néha ellenkezőleg, szókincse megfogyatkozik. Az öreg emberek beszéde más, mint a fiataloké stb. Különösen a magyar nyelvre mondhatjuk ezt, mely még fiatal, erősödik és folyton változik. Pár évtized előtt legjelesebb tudósaink másképp írtak, mint a maiak, tehát azóta is sokat csiszoltak nyelvünkön.

Tudósaink nehezen tudnak megegyezni, illetve az egyéni nyelvérzékét, mely a környezet és kor hatása alatt egyre fejlődik, magasabb szempontok szerint szabályozni és egyöntetűvé tenni. Talán ha a mi nyelvünk is olyan öreg lesz, mint a német vagy a latin, akkor nem lesz annyiféle egyéni felfogás a helyesírás dolgában, de véleményem szerint, ez még soká lesz!

Bármennyire szeretném és üdvösnek képelem az egyöntetű helyesírást, a fenti okoknál fogva jelenleg kihihetetlennek tartom, mikor a tudósok táborá, mindamellettt hogy folyton kutatja a jobbat, sem tud megegyezni és nem is igyekszik a két (iskolai és akadémiai) helyesírást egybeolvasztani s olyan helyesírást megállapítani, mely mindenkit kötelezzen.

Nem rajtunk korrektorokon, hanem a nyelvészeken a sor, az ő kezükben van a két legerősebb fegyver: a tudás és tekintély. Győzzék meg kölcsönösen egymást! Mi ahhoz gyengék vagyunk és nincs módunkban, még ha sikerülne is egy jobb rendszert találnunk, azt a szerzőkkel s a közönséggel elfogadtatni.

De mint mindennek a világon, nekünk korrektoroknak is haladni kell a korrall, ezt megköveteli tőlünk a fejlődés szelleme. Igyekezünk tehát azokat az erősebb fegyvereket egyénileg megszerezni, illetve a magasabb rendű nyelvtudományt is elsajátítani és akkor több kilátásunk lehet arra, hogy az előforduló nehézségeket sikeresen legyőzzük.

Bujnovszky Rezső.

Szaktan- folyamunk.

Most, midőn a Szakkör által rendezett sorozatos előadások első része befejezést nyert, ezt illetőleg szűkebb körökben szó esett egyről-másról.

Az általánosság érdekéről lévén szó, e kérdés megoldása a nagy nyilvánosság elé tartozik. Jóllehet ellenséges indulatot keltek vele magam iránt, mégsem kívánom elhallgatni. Hátha sikerül egyes szaktársaimat állításaik egyoldalúságáról meggyőzni.

Egyik szaktársam többek között odaveti: »Minek az a betűvetés? Én nyomdász vagyok,

készen kapom a szükséges betűt az öntődéből. Hasznosabb lenne, ha szedni tanítanának, nem pedig rajzolni.«

Bátor kijelentés. S az első pillanatra mintha jogszerűnek tűnne fel. Azonban kissé gondolkozva rajta és a programot átvizsgálva, csakhamar rájövünk, hogy bizony kissé tájékozatlan beszéd ez. Vajjon láttunk-e már olyan házat, amelyiknek nincs alapja; amelyik a levegőben támasz nélkül lóg? Ha igen, felmehetünk-e annak valamelyik emeletére létra vagy lépcső nélkül? Ugyebár nem? Ha helytelen alapon kezdtük tanulni a szedést, annak nem mi, hanem társadalmunk termelési rendszere az oka. Oka azért, mert nem adta meg az alkalmat, hogy a betűk és ornamentelek szerkesztésével előbb ismerkedjünk meg, mint a szedéssel. Tehát az elejét utólagosan kell pótolnunk.

Akiknek a szerencsés véletlen folytán alkalmuk volt ezen ismeretek megszerzésére, legyenek türelemmel addig, míg a távolabb jövők közelebb érkeznek. Az alapismeretek elsajátítása közben csak fokról-fokra haladva juthatunk el az öntődei anyagok alkalmazási módjához. Téves vagy alaptalan hírek terjesztése helyett inkább látogassák e tanfolyam egyes előadásait s ne kedvetlenítsék el az amúgy is ingadozókat. Hiszen tudásból mindig többre van szükségünk, mint amennyivel rendelkezünk.

Egy másik szaktárs pedig így vélekedik: Miért tanuljak? A munkaadók úgysem honorálják tudásomat.

Eltekintve e kérdés gazdasági oldalától, kinek tanul tulajdonképpen az ember? Nem önmagának? Vajjon nem magasztos-e az, ha szabadidőből egy keveset lecsípve, végighallgatom ez előadásokat s ott szerzett tapasztalataim folytán világosabban láthatom produkcióimat; ha hozzáértően meg tudom bírálni valaminek a helyes vagy helytelen voltát; ha munkámnak még a legkisebb vonala is – mintegy megelevenülve huzódik meg előttem – elfelejteti, hogy fáradt vagyok? Hiszen a modern munkamegosztás szűkebbre szabva kicsiny munkakörünket, úgyis géprészsze alakítja az embert.

Tanuljunk, hogy alkothassunk; alkossunk, hogy legyen miben gyönyörködnünk!

L-r J-f.

| | | |
|--|---|------------|
| GRAFIKAI SZEMLE | | |
| HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPAR- ÁGAK SZÁMÁRA SZERKESZTETTE: TANAY JÓZSEF NOVÁK LÁSZLÓ | | |
| 9. SZÁM | MEGJELENIK MINDEN HÓ VÉGÉN 1910 SZEPTEMBER HÓ | XX. KÖT |

Magyar sima szedés

(II.) Az idegen szó magyaros szedésénél kerülni kell minden túlzást vagy eröltetést; ahol tehát a *magyaros ortográfia* igen honos, ott nem okvetlen szükséges, hogy minden latin, francia vagy angol kifejezést magyarosan szedjenek, mert ezáltal nagyon sok hibába tévedhetnek; így pl. ezt a szót is: *acclamatio* magyaros ortográfia szerint kétféleképpen szedhetik: *akklamáció* vagy *akkklamáció*. Éppen azért csakis a köznyelven vagy irodalomban leggyakrabban használatos idegen szókat szedik magyarosan. Amikor pedig az idegen szó a mondatban igeképzővel vagy tárgyassal a végén fordul elő, ez esetben mindig magyarosan szedendő. Pl.: *modifikációs törvényjavaslat*, nem pedig *modificatio*s törvényjavaslat.

Írásjelek. Az írásjelek a helyesírásban azon helyet töltik be, melyet a szabályok legvégére jelöltek ki, de elsőrendű fontossággal bír. Az írásjelek összevéve teljesen jelentéktelennek látszó kellékei az írásban vagy nyomtatásban kifejezett gondolat megértetésének, ámde külön-külön mindegyik vonáskának tiszteletreméltó szerepe van. S éppen azért, mivel az írásnál vagy szedésnél aprólékoságuk miatt a legkisebb gondot és figyelmet fordítják rájuk, azonképp bosszulják meg magukat, hogy a mondattá összefűzött szók csoportosításánál nem adják vissza azon értelmet, melyet az illető gondolat kifejezni akar, különösen akkor, ha egyáltalán nem helyezik el őket illetékes helyeikre. Főképpen a vonáska, illetve *vessző* (nyomdásznyelven *koma*) követeli magának a legnagyobb figyelmet, mert a leggyakrabban van szükség rá. A *vessző* igazi *kómája* a mondatnak, mert mindenütt ott akar lenni a sarokban, a szögletben, de sohasem a végén, mert jól tudja, hogy ott a *pont* örökös a mondat *befejezett* értelmére. S ha csak egyetlen egyszer felejtik el kitenni a helyére, rögtön elárulja, hogy az ő hiánya miatt nem tudták olyan helyesen megmondani azt, amit akartak. Ez tehát azt bizonyítja, hogy a *koma* apró *vesszőjénél* fogva jelentős

írásjel, melyet nem szabad eltagadni vagy elcserélni. Az *egyszerű mondatban* főleg négy esetben használják: a) az *értelmező jelző* előtt és többnyire utána is, pl.: *Sutenberg, a könyvnyomtatás feltalálója.* b) *Egynemű mondatrészek* között, azaz két alany, két tárgy közé, kivéve ha: *és, meg, vagy* kötőszók közül valamelyik köztük van, pl.: *a ciceró, garmond, petit és nonpareille* a leghasználatosabb betűfajok. *Jelzők közé* akkor jár *vessző*, ha egyenrangúak: *a nyomda bűzhőd, ósmos, rossz* levegővel van tele (ellenben: *a nyomdának három szellős ablaka van*). c) *A megszólítások és indulatszók* után felkiáltó-jel helyett, pl.: *Évtárs, olvassa a Népszavát! oh, lesz még szabadság, testvériség, egyenlőség!* d) *A ván, vén, va, ve* képzős *igenev* után (kivált ha az *igenevnek* külön alanya van), ha hosszabb az *igeneves* kifejezés, úgy hogy szinte külön mellékmondatnak gondolható, pl.: *A Typographiát nem olvasván, tájékozatlan vagyok. Egész életedet meghatározott elv szerint intézve, sohasem tenni mást, mint amit a szakértői kötelesség kíván, ezt hívják elvűségnek.* Az egyenrangú mondatokat egymástól, valamint a főmondatot a mellék-

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÉS ROKONSZAKMÁBAN LEVŐK RÉSZÉRE



KIADÓTULAJDONOS A NYOMDÁSZOK SZAKKÖRE
MEGJELNIK MINDEN HÓNAP UTOLSÓ NAPJÁN
XX-İK ÉVF. • 1910. ÉVI DECEMBER HÓ • 12-İK SZÁM

mondattól rendszerint szintén vesszővel kell elválasztani. Azonban mindenkor ügyeljen a szedő, hogy a vesszőnek járó helyet pontosvesszővel ne foglalja el, mert ez könnyen magyartalanságának lehet bizonyítéka, annál is inkább, mert a *pontosvessző* már valamivel kényesebb írásjel; nem is akar oly gyakran mutatkozni a szövegben, mint a vessző, csak kivételes esetekben, vagyis akkor, mikor még nem érkezett el a mondatban a *pont* kitevésének az ideje. Szóval a pontosvessző a mondatban rendszerint a vessző és pont között keresi helyét, a nélkül, hogy föltűnni akarna, mert a feltűnés helyét átengedi a parancsoló természetű felkiáltójelnek. Legtöbbször összetett mondatban szerepel, még pedig rendszerint hosszabb főmondatok közt, vagy ha nagyobb mondatkapcsolatot alkotó mondatokat a világosság kedvéért kisebb csoportokra osztanak fel, pl.: *Mindig újabb kétségek merültek fel a kormány iránt; bár másrészt a célt határozottan kitűzte s biztos kézzel megjelölte a rávezető eszközöket.* Tehát a pontosvessző elhelyezésénél a szedő mindig ügyeljen arra, hogy helyesen alkalmazza a mondatban; sohasem kell elhamarkodni kitevését, hisz úgyszólván hátra van utána még a *pont*. Fölséges tulajdonsága van a *felkiáltó-jelnek*. Igazán méltó a nevére, mert méltóságát mindenkor meg tudja őrizni. Olyan szerepe van az írásjelek között, mint az igének a többi mondatrészek között: elvárja, hogy helyét okvetlen betöltsék vele. Éppen azért már nem is kér, hanem követel; és ki is tudja vívni magának illetékes helyét, mert nem igazi felkiáltás az, ahol nincs kitéve a felkiáltó-jel. Csak szórványos kivételek azok, mikor sajnálják tőle a helyét és egy csendes *pontot* tesznek a helyébe. De ez valóban csak a legritkább esetben sikerülhet, mert a *pont* nem képviseli méltóképpen és így rögtön észre lehet venni a felkiáltás jelentőségének elmaradását. Különösen akkor nélkülözhetetlen, mikor indulatszót használunk: *Oh! Jaj! Éjha! Uccu! Hopp!* Amilyen rövid a kifejezés, olyan elmaradhatatlan utána a felkiáltó-jel. Ép így a felkiáltó-mondat is mindig felkiáltó-jellel zárul: *Borzasztó eset!* A parancsoló módban kifejezett szók szintén felkiáltó-jellel végződnek: *Megállj! Indulj!* Hiányos mondatoknál is, melyeknél az állítmány nincs kitéve, felkiáltó-jelet kell használni:

Jó reggelt! Ellenben ritkábban használatos kérdéssel felkiáltó-mondat után a felkiáltó-jel: *Micsoda zaj volt!* Ilyenkor gyakran kérdőjelet is tesznek utána, ámde ez nem helyes, mert két írásjel egymás mellett nem fér meg: *Hof késett!?* A két írásjelet ilyen esetben felcserélve is használják, miáltal az egyik jel elveszti jelentőségét a másik rovására. Éppen azért mindenkor mellőzni kell a két jel egymás mellé helyezését és a *kérdő-jelet* kíváncsi természeténél fogva mindig csak határozott kérdés feltevésénél kell használni. Kérdő szóval kezdődő jelentő-mondat után azonban sohasem kell kérdő-jelet tenni: *Milyen kár, hogy nem olvasta.* Itt a kérdő-jel fölösleges. A kérdő-jel helyes elhelyezése különben nem okoz nehézséget, mert a kérdés mindig könnyen érthető része a folyékony szövegnek. Sokkal nehezebb ennél a *kettős pont* megfelelő alkalmazása, mert igen gyakran gondolatjelet tesznek helyette a helyére. A kettős pont legtöbbször idézet előtt áll. Tehát a kettős pont finnyásabb természetű társainál, mivel azok mindig csak a gondolat bevezetését kifejezése után következnek, ellenben a kettős pont elől áll, ott, ahol valami felsorolás, magyarázat vagy következmény kezdődik vagy ahol több egymű gondolattal, rendszerint több mellékmondatral szemben következik egy új gondolat, egy közös főmondat. Regényekben pedig mindig a következő párbeszéd előtt áll. A *kötő-jelről* kevés feljegyezni való van, mert mindenki tudja, hogy általában a sor végén használják a szétszaggatott szórészek összetartozásának megjelölésére. A szabályhoz csak az tartozik még: ha *s*-sel összekapcsol két összetételnek azonos utótagja van, akkor ezt az elsőnél el is lehet hagyni s csak *kötő-jellel* kell jelezni, hogy oda is tartozik, pl.: *vallás- és közoktatásügy; könyv- és levéltár.* Azonkívül ha valahol *e* kérdőszócska előfordul, mindig az igéhez vagy ige híján a hangsúlyos szóhoz szokták kapcsolni; például: *mikor kétségünk van, összeírjuk-e a szókat vagy ne, kötő-jelet lehet alkalmazni.* Végül kötő-jelet tesznek még bizonyos esetekben a rag elé, különösen ha az alapszó valami jeggyel, főképp számjeggyel van helyettesítve; pl. 3. *§-ban* (*e* helyett: 3. szakaszban); az is helyes, ha idegen szó vagy névhez kapcsolólag rag elé tesznek kötő-jelet; pl.: *Rousseau-nak.* De

mindig hiba, ha rövidebb idézeteknél kötőjelet tesznek a rag elé; pl.: a „*Typographia*”-át, „*Szózat*”-ot. Sokkal jobb így: a *Typographiát*, vagy a *Szózatot*. E helyütt még az idéző-jelről is kell szólnunk, mert ezt sokan fölösleges helyen is használják. Általában csupán a szó szerinti idézetet szokták idéző-jelek (lúdlábak) közé foglalni vagy annak egyes részeit, ha az idéző mondat közbe van vetve, de az utóbbi esetben nem okvetlen szükséges a jelek ismétlése; pl.: „*Élvész az én népem, elvész – kiáltá – mivelhogy tudomány nélkül való.*” Azonban sohasem kell használni idéző-jelet intézetek, egyesületek vagy hivatalok neveinél, mivel azokat nagy kezdő betűvel kell írni s az idéző-jel teljesen fölöslegessé válik; pl.: *Nemzeti Múzeum, Könyvnyomdászok Szakköre* (nem pedig így: „*Nemzeti Múzeum*” vagy „*Könyvnyomdászok Szakköre*”); de sőt könyvek vagy lapok címeinél és színdarabok felsorolásánál is szükségtelen az idéző-jel, pl.: *Nyomdászok Évkönyve, Grafikai Szemle, A takácsok*.

A *rekesz-jel* (záró-jel vagy németesen klammer) többnyire csak egyes szók bekerítésére szolgál, amelyek mellesleg, egy-egy kifejezés magyarázatául vannak közbe vetve: néha pedig mellékes körülményeket kifejező mondatrészleteket vagy mondatokat is szoktak vele elrekeszteni; tehát elméletileg csupán azt, ami nem olyan fontos, mint a rekesz-jelen kívül álló rész. Éppen ezért sohasem szabadna a rekesz-jelek közt levő kifejezést vagy szókat *elérő, feltűnőbb* írásból szedni, mert az indokolatlan, hogy ami *jelentéktelen voltánál* fogva rekeszjelek közé van véve, hogy az feltűnőbb legyen a szabadon álló szövegrésznél. De arra is kell ügyelni, hogy a rekeszjelek közé foglalt részt tévesen ne *gondolatjelek* (minus) közé szedjék, mert a gondolatjel egészen más célt szolgáló írásjel. A gondolat-jelet rendszeren akkor szokták használni, ha a gondolatoknak új sorát erősebb szünettel akarják jelezni, különösen beszélgetéseknél, ha az egyes személyek beszédét, a kérdést és feleletet akarják egymástól elválasztani. De akkor is alkalmazzák, ha a gondolatot félbeszakítják s vagy csonkán hagyják, vagy pedig valami meglepő fordulattal fejezik be; pl.: *Könyveket minden művelt ember – intelligenciájának fejlesztése céljából – szokott olvasni; vagy: A kétségbeesés végre is – de*

minek szomorítsalak? Szóval gondolat-jelet leginkább valamely gondolat elszigetelésére használnak a be nem fejezett mondatnál; nem szabad tehát sohasem gondolat-jel helyett egymás mellé rakott pontokat használni, mert ezeket csupán egy már befejezett mondat után való gondolat kifejezésére teszik ki; pl.: *Igaza van Széchenyinek: Magyarország nem volt, hanem lesz...* Végül még a *hiányjelről* (apoztróf) tudnunk kell, hogy az csupán egy-egy hangnak vagy szótagnak hiányára figyelmeztet; pl.: *Azér' vijjog a keselyű. Vérbe' fűrösztve vasát. Nem tudom, hogy' volt. Hisz' megmondtam.* De a hiányjel jelentőségének megóvása okából sohasem kell rendes idéző-jelek („”) helyett hiányjelet (,) szedni, mert ez nagyon könnyen félreértésre is szolgáltat-hat okot. *Schwarz Ármín.*

* * * * *

Szívesen közöltük Schwarz szaktársunknak a magyar helyesírásra vonatkozó eme tanulmányát, de az egyes kérdéseket ezzel még távolról sem tartjuk eldöntöttnek. Idővel, alkalom adtán tán magunk is bővebben hozzászólunk még mindehhez, de most – főképp az anyaggyűjtés szempontjából – arra kérjük tollforgató szaktársainkat: foglalkozzanak egy kissé ezzel a dologgal is. Még pedig a teljes megértés színvonalán. Nagyon szívesen vennénk például egy olyan dolgozatot, mely az akadémia nyelvtudósainak – akik utóvégre egész emberöltőt töltöttek el az efféle kérdések tanulmányozásával – ortográfiai dolgokban való vagylagos állásfoglalását tárgyilagosan megokolná. Azt hisszük, akad olyan nyomdász, ki e föladatot magára vállalhatja, s magasabb szempontokból nézve a kérdéseket, végérvényesen el is döntheti azokat.

Hibák a kréta körül

Tévedni – emberietlen dolog!

Kissé merészen hangzik tán így megfejelve a közismert példabeszéd, igyekezem azonban majd bebizonyítani, hogy a tévedés nem mindig emberi dolog, hanem gyakran csak kifogás, mellyel egyesek takaróznak.



Régi gyöngéje ugyanis némely vállalkozónak, hogy munkák vállalásánál nem jár el ama széles körtekintéssel, mint aminőt ez elevenbe vágó kérdés igényel, hanem felületesen, ötlet-szerűen állapít meg árakat, szállítási határidőt. A kalkulálás terén követett rossz szokásokból néhányat itt fel is említek:

X-nél például az a szokás járja, hogy más ajánlattevő áraiból tizenöt-húsz százalékos engedményt nyújt, a nélkül, hogy azon ajánlat reális voltáról meggyőződött, illetve saját üzemi képességeit az ajánlattevőével összehasonlította volna; Y nagy vonásokban készíti költségvetést, az apróbb munkálatok felett azonban könnyedén tovasiklik, jöllehet azok gyakran sok időt emésztenek fel; Z viszont az első munkáknál nem reflektál haszonra, ama reményben, hogy így szerzett rendelésinél azt későbbi munkákon behozhatja.

Kezdezhettem volna hasonló példák felsorolását A-nál is, de hisz nagyjában eléggé ismertek azok így is. Az sem szorul bizonyításra, hogy a nyomdávállalkozók soraiban is főlős számmal vannak a kalkulálás e módjainak követői. Ép e körülmény készítetett soraim megírására. Mert valameddig ezek

eljárásukkal bizonytalanná teszik a tisztességes nyomdász helyzetét, addig általános haladásról szó sem lehet, hisz az általuk teremtett fonák helyzet egész súlya ép azokra nehezedik, kik szakunkat előbbre vinni hivatottak, érte áldozni is képesek. A tisztességes vállalkozónak számolnia kell a tévedők teremtette helyzettel, ha nem akar rendelőköre egy részéről lemondani ezek javára; a munkások szempontjából sem jobb a helyzet, rájuk is csak áldozatokat ró eljárásuk. Szinte csodálkoznom kéne, hogy akadnak szaktársaim soraiban még olyanok, akik pihenésre szánt csekély idejüket tudásuk gyarapítására, szakmájuk fejlesztésére fordítják – többnyire anyagi elismerés nélkül –, ha ideális szakszeretetük és lelkesedésük ezt érthetővé nem tenné előttem.

Hogy munkásra, munkáltatóra egyaránt hátrányos ezek működése, azt továbbra bizonyítani felesleges, s így önként következnek ebből, hogy a vállalkozók e faja önző, csak saját érdekeivel törődik. De ez is téves. Saját érdekeik is szenvednek ezáltal, mert az így vállalt munkákkal létfenntartásukat aláássák, megingatják. Még a rendelő-közönség szempontjából sem kívánatos fenmaradásuk, mert többnyire silány munkáik nem szolgálják ama célt, melyre azok hivatvák. Ha tehát senkinek sem válik előnyére ezek működése, úgy felvetődik a kérdés, vajjon miért nem változtatnak irányt? Mi tartja őket mégis úgy a hogy felszínen?

A válasz egyszerű: irányt nem változtatnak azért, mert képtelenek megérteni, hogy helytelen utat taposnak; a nem eléggé fejlett közizlés pedig ideig-óráig még felszínen tartja őket.

Siettetni fogja azonban a térítés munkáját – legalább szakunk terén – a szaklapok hasábjain mind gyakrabban megjelenő és erősebb rendszabályokat követelő cikkek, melyek elől elzárkózni már ma is alig lehet és még kevésbé szabad.

Soraimban következetesen tévedésről és nem piszkos versenyről írtam, mert az ezt űzők is mindig csak tévedésnek minősítik eljárásukat, ezzel mintegy enyhébb elbírálást biztosítva maguknak.

Tehát kevesebbet tévedni, mert »tévedni emberietlen dolog!« *Steinherz Miklós.*

Disszapillantás a múltba

(VI.) Az 1870-iki nagy sztrájk után – mint már említettük – erősen megindult az építő munka a nyomdász körökben. A sztrájk idején tapasztalt gyönyörű összetartás lelkesítőleg hatott még hosszú évek elmulta után is, s bátran elmondhatjuk, hogy bár a sztrájk szerencsétlenül végződött: ekkor kovácsolódott össze a segédek tömege együttérző, az altruizmus jegyében küzdő szervezetté. Hogy ennek a szervezetnek mekkora ereje volt, bizonyítja az is, hogy ugyanaz az árszabály, amivel 1870 elején a sztrájkoló sereg elbukott: két-három esztendő múlva szép csöndesen, látszólag maga-magától, életbe volt léptetve a legtöbb jelentékenyebb nyomdában. A főnökök akkori szervezete a nagy diadal után feloszlott, s Falk Zsigmondot, Falk Miksát meg néhány más nyomdaigazgatót misem gátolta többé abban, hogy munkásaik méltányos kérésének – még a kilenc-órás munkanapot illetőleg is – eleget tegyenek. A rés megvolt, a segédek tábora gondoskodott arról, hogy mindig tágabbá legyen, s lassan-lassan elértük az 1870-ben hiában követelt, s az általános értelemben vett munkásmozgalmaink későbbi alakulására is kiválóan fontos eredményeket.

A gazdasági helyzet a hetvenes évek elején elég kedvező volt a nyomdászokra, de amikor elkövetkezett az 1873-iki bécsi nagy »krach«, egyszeriben nagyon rosszra fordult. 1875–76-ban már a munkanélküliség is ijesztő mérvet kezdett ölteni, ami különben az akkori lelkiismeretlen inastartási rendszer mellett nem is volt csoda. Egy 1876-ban fölvetett statisztika szerint Budapesten 658 segéd mellett 445 inas, a vidéken pedig 451 segéd mellett 410 inas volt alkalmazva. Hogy az inasok előképzettségéé még átlagban véve is silány volt: magától értetődik.

A vigasztalan helyzet majdnem egy évtizedig tartott, addig ugyanis, míg az 1885-iki kiállítás előmunkálatai egy kis életet nem hoztak az ország iparába és kereskedelmébe. A nyomdászközösség legjobbjai ilyen körül-



mények között alig is cselekedhettek mást, mint hogy a már meglévő vívmányoknak megtartására szorítkoztak, s belsőleg igyekeztek építgetni, erősítgetni a szervezetet. Ezenfelül a szorosabb értelemben vett kulturális munkában kerestek vigasztalást.

A magyar, német és francia nyelvkurzusok szinte évről-évre megisméltődtek, s a gyorsírás, torna meg az énektanítás is többször benne található az Önképző Egyesület, illetőleg 1876-tól kezdve anyaegyesületi önképző osztály programjában.

Szakirodalmunk azonban teljesen pangott a hetvenes években, sőt alig is lehetett róla szó. E tekintetben szomorú ellentétben áll ez az évtized a megelőzővel. A hatvanas években ugyanis széleskörű mozgalom indult meg a magyar nyelvű nyomdászati szakirodalom megteremtése érdekében. Aranyossy Lajos 1865-ben előfizetési fölhívást bocsátott ki Nyomdászati Füzetek című, főleg szaktechnikai tárgyúnak ígért havi folyóiratára, amely ha ugyan nem is jelent meg, de mégis bizonyosságot tesz egyeseknek a szakfejlesztés eszméjével való törődéséről. Az ugyanez év végén megjelent egri Gutenbergben seregestül találunk apró szaktechnikai dolgoza-

tokat, meg értékesebb nyomdászattörténelmi ismertetések is, az utóbbiakat főleg egy rég elhalt szakíró kollégánk, Szabó József tollából, aki e tekintetben tanítómestere volt Ács Mihálynak és Firtinger Károlynak is. A Záhonyi Alajos szerkesztette Zsebleltár szaktechnikai tartalmú volt, s a Typographiának első, 1869-iki évfolyama is bőven közölt ilyen tárgyú cikkeket.

Ezzel a szép föllendüléssel szemben a hetvenes években teljesen elhanyaglott a szakirodalom. A Typographia mind ritkábban közölt ilyen tárgyú cikkeket, s ezek is megemészthetetlen magyarságúak voltak.

A Typographia 1873 január 1-én hetilappá alakult (azelőtt havonként háromszor jelent meg), de ez sem hozott változást az irányzatába.

Boldog idők voltak ezek a föladatát különben igen lelkiismeretesen teljesítő szerkesztőbizottságra nézve. Amióta 1874 közepén az elég ügyesen szerkesztett Mitrailleuse jobblétre szenderült: még csak egy kis viccelap sem kellemetlenkedett neki. (Puccetti Károly magyar-német nyelvű Tenakulumjából csak egyetlen szám jelent meg 1879 szeptemberében, tehát nem sokat számított.)

Országra szóló külső eredmények nem igen tűnnek szemünkbe a hetvenes években, de sok tekintetben ez volt a fogantatás évtizede.

Ekkor pattant ki boldogult Bóna Károly agyából az anyaegyesület országosításának az eszméje is, amely azonban csak a nyolcvanas évek közepe táján érlelődött valósággá.

Csöndes alapozó munkálkodás jellemzi a hetvenes éveket. A tulajdonképpeni építő munka java része már a rákövetkező nyolcvanas évekre esik.

A tevékeny építő munkálkodás központjában, egy sereg altruisztikus érzelmű, lelkes nyomdász közepette ott áll Falk Zsigmond, mint az anyaegyesület páratlan buzgóságú elnöke és minden érdemes ügynek lelkes istápolója.

Öregebb szaktársaink legendákat beszélnek az ő egyszerűségéről és jószívűségéről. Kulturális és emberbaráti célok előbbrevitelére mindig volt pénze és ideje; a tanfolyamoknak ő volt a lelke; Szakkörünket is folyton támogatta és támogatja még ma is, s nél-

küle Körünk már a legelemibb existenciális kérdéseknél is fönnakadt volna. Ha ő nem támogatja olyan odaadással a Szakkört: szakirodalmunk még talán a negyedrészt sem éri el mai fejlődöttségének.

A munka, az altruisztikus munka volt a legfő gyönyörűsége mindig. Most is az.

Az idén tavasszal, amikor nyolcvanadik születése-napján üdvözölte őt a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság személyzete, a jószágos öreg úr rövid visszapillantást tartott az elmúlt időkre, a nyomdászatnak és a nyomdászati intézményeknek nagyszerű fejlődésére, és végső mondása ez volt: »Igen uraim, a munka hozta létre mindezt, a munka, munka, munka...«

Szavai ott rezegnek még a lelkünkben.

Igen, a munka! Ez emelte a nyomdászati intézményeket oly magasra. Ennek köszönhetjük hatalmas szervezetünket, kulturális fejlődöttségünket, égbe nyúló büszke palotánkat.

Természeti ösztön a munka, akárcsak a fajszaporítás. De míg az utóbbinak egyformák a törvényei a szerves világban, kezdve az egysejtű moszattól, föl egészen a teremtés koronájáig, a homo sapiensig: munka meg munka között végtelen a különbség. A kulturátlan ember — a kényszerítettség esetét nem számítva — maga-magáért dolgozik, meg a közvetetlen hozzátartozóiért; és csak a kulturába belekóstolt emberben kezd ébredni valami ösztön vagy kötelességérzet, hogy munkáját nagyobb körök, szélesebb emberrétegek, vagy éppenséggel az egész emberiség javára irányítsa.

Igy születik meg a munka nemesebbik, magasabbik formája: az altruisztikus célzatú munka.

Ezt a munkát sokan végezték a mi szűk nyomdász-társadalmunkban; intézményeink minden porcikájához az altruisztikus munka hőseinek emlékezete tapad.

Most még többen végzik. Sokszor szinte öntudatlanul is.

Ezt a nyomdászaink mind szélesebb rétegeiben jelentkező altruisztikus munkát mentől célirányosabbá, áldásosabbá, közvetlenebb értékűvé tenni: ez a nemes, de egyszerűs mind nehéz, nagy önmegtágadást kívánó föladata az intézményeink élén álló vezető férfiaknak.

Sic itur ad astra!

Mesterség és művészet

Gutenberg idejében, sőt még később is, a nyomdai termékek kizárólag egyháziak voltak. Zsoltárok, bibliák, imakönyvek; csak jóval később látott napvilágot egy-egy naptár, majd világi könyv. Maga Gutenberg is, mielőtt a szétszedhető betűket feltalálta volna, apró szentképeket nyomott fametszetekről. A fametszetek keletkezése sokkal régibb, mint a könyvnyomtatásé. Tanuskodik erről az 1418-ból való legrégebbi fametszet, mely a brüsszeli múzeumban van. A nyomtatást faszajtókon végezték. De mint minden találmánynál, úgy a könyvnyomtatásnál is az emberi elme nem szünt meg gondolkodni. A faszajtót felváltotta a vasból készült kézi prés, később a gyorssajtó, azután a rotációs kolosszusok, a több szint nyomó gépek, a különféle segéd- és könyvkötői gépek stb. stb.

Az első gyorssajtót egy Nicholson Vilmos nevű angol találta fel 1790-ben, de nem tudták használni. 1810-ben König Frigyes és Bauer Frigyes Angolországban megcsinálták az első gyorssajtót. Gyáruk König & Bauer címen még ma is fennáll, és úgyszólván világhírű.

A betűszedés technikájának hamarosan segítségére sietett a művészet. Hogyne, mikor új teret talált maga előtt, ahol úgyszólván minden formában érvényesülhetett. Legelső sorban a fametszés művészete szegődött társául a könyvnyomtatásnak. Ha azt akarták, hogy a könyv ne csak oktató, hanem szemléltető hatással is bírjon, fametszetekkel, később rézkarcokkal és rézmetszetekkel látták el a szöveget. Az oldalak, címek dekoratív díszítését a XIV. s XV-ik században nem igen látjuk. Megmaradtak a *természetes* mellett és nem rontották el a betűk szépségét és nemes megjelenését holmi *divatosnak* keresztelt ornamensekkel.

A betűk metszése és vésése, ép úgy mint a fametszés, rézkarc s rézmetszet: művészet volt és teljes joggal! Régi könyvnyomtatóink legtöbbje maga metszette, illetve véste, sőt öntötte is betűit. Ilyenek voltak Gutenberg

után Pfister, Schöffner, Olaszországban Jenson Miklós, az antikva betű megteremtője, Franciaországban Etienne, Angliában Baskerville és Caxton, Afrikában Abdalah ben Zacher 1732-ben, aki maga csinált anyamintákat (matrikákat) és öntötte betűit, sőt saját nyomtatósajtóját is ő csinálta. Hazánkban Tótfalusi Kiss Miklós és Kapronczai Nyerges Ádám voltak ebben kiváló mesterek. Tótfalusi messze földről kapott megrendeléseket, olyan híresek voltak szép metszésű betűi. S még ma is, ha kezünkbe veszünk egy ily régi könyvet, csodálattal szemléljük, hogy mily szépek és olvashatók a betűk. Nem látunk, mint a mai »modern« korbán, művészek által rajzolt – hieroglifákat, amelyeket elolvasni nem lehet. Még a régi jó korbán megmaradt a betű betűnek, ma azonban fő a »dekoratív« hatás. Persze minek is kell azt elolvasni tudni!

De nemcsak a betűk nemes egyszerűsége, hanem a nyomtatás tisztasága és gondossága is megkapó a régi nyomtatványokon. Értem ezalatt a XIV., XV., XVI. és XVII. századból való nyomtatványokat. A papírost gondosan megválogatták, a nyomásnál pedig igen nagy figyelemmel lehettek, mert hiszen akkor hogy lett volna lehetséges évszázadokon keresztül megőrizni például könyveket teljesen jó állapotban. A nyomás és festékezés egyenletességét bizony – dacára a modern nyomdai technikánknak – még ma is csodáljuk.

Az akkoriban egyszerűen készült könyvek sokkal tovább eltartottak, mint ma sok esetben valamely nagy gonddal csinált – díszmunka. Ez a természetes, jó papírosanyagnak köszönhető.

A könyvnyomtatásban nagy szerepet játszik a papíros. Mert e nélkül bizony a sokszorosítás nem sokat érne. A papíros őseredete az ókori papiruszra vezethető vissza. A papirusz tudvalevőleg növényből készült az ókori Egyiptomban. A papírosgyártást azonban a kínaiak teremtették meg, akiktől viszont az arabok tanulták meg. A kínaiaknál Kr. e. 123 körül tudtak írópapírost csinálni papíros-szederrfából, kínai fűből és bambusz nádából. Ezt a gyártási módot a kínaiak ma is használják. Európában a legelső papírosmalmot 1154-ben az arabok Spanyolországban építették. Hazánkban 1547-ben Honter János Brassóban készített papírost. A régi papírgyártás módja az volt,

hogy a már majdnem kész pépszerű papiranyagot szitaszerű hálóra rakták, s vékonyra szétterítették s megszikkadás után szövet közé rakva, préselték. Ez volt a még mai napig is igen megbecsült és drága merített papiros, melyet ma már csak fontosabb okmányyszerű és olyan nyomtatványoknál használnak, amelyeknek célja a hosszú időn át való megőrzés.

Régi nyomtatványaink korában tehát a művészet a könyvnyomtatás mesterségével karöltve dolgozott. Nem erőszakolta a plasztikai hatást a nyomdászatra. Mindig figyelembe vette azt, hogy a könyvnyomtatás *sík* lapokra, puha természetű papirosra történik s sohasem adhatja vissza olyan módon a plasztikát, mint például egy szobor vagy épület. Ezt a helyes utat a művészet egészen a XVII-ik századig tartotta meg.

Már a XVIII-ik század elején az építő iparból vett ornamentikával találkozunk, amikor a mesterszedés abból állott, hogy a rajzoló művészek által megrajzolt s a betűöntődék által ólomban megöntött, az épületekről vett mindenféle párkányzatokat, boltíveket, ablakokat, néha egész épület-homlokzatokat szedtek össze. Ilyen építészeti díszítményekkel látták el mindazon nyomtatványokat, amelyeket szépnek és díszesnek vallottak. Így vitte be a művészet a nyomdászathoz az építészeti stílust.

Ez időtől fogva már erős segítőtársául szegődött a művészet a nyomdászathoz, s a művészet minden korszaka megtalálható a könyvnyomtatási termékeken. Legelsősorban a *gótikát* kell vennünk. A betűk is akkor még csak gótikusak lévén, jóleső és helyes összhangba jutott a betű az ornamentikával. A gót stílus különben még ma is egyike a legszebbeknek, de csak monumentális épületekben kifejezve. Már a nyomdászathoz csak egyes részeiben, például keretekben állja meg a helyét. Mert amilyen szép például a gótikus ízű levélkeret, olyan nem helyén való egy nyomtatványon reprodukálni, például egy gótikus csúcsos boltozatot vagy épület-részeket stb.

A gót stílusban legszebb a francia eredetű, ennek formái tisztán geometriai alakokból állanak. A németek már növényi, majd állati, sőt később emberi formákat vittek bele. A körzeteket levelekből állították össze, majd

azokba emberi fejeket és állati alakokat helyeztek el.

A gótikát követte az *építészeti stílus*, amely – mint már említettem – az épületek részeinek formáit vitte bele a nyomdászathoz. De sokáig nem tarthatta magát. A nagy nehézkes darabok és formák elnyomták a tulajdonképpeni szöveget, s az ornamentekekkel való dolgozás az építészeti stílus ismeretét is megkivánta. Hogy a nyomdász még építész is legyen, ez már igazán merész kívánság!

Az ornamentekekkel díszített nyomtatványok a legszebbek voltak a *renaissance* stílus díszítmények használatára idejében. A szép egyiptomi, görög, valamint a tiszta olasz renaissance művészet formái után készült ornamentekekkel, különösen színes nyomtatványok előállításánál, frappáns hatást és a betű és ornamentekek között való okvetlenül szükséges összhangot lehetett elérni; mert a vékonyabb dongájú betűkhez finom, leginkább geometriai alakokból vett formák, a vastagabb fajta betűkhöz pedig már tömörebb, néha sötétebb alappal (háttérrel) bíró díszítmények állottak rendelkezésre.

A *barokk* és *rokokó* stílus ornamentekek úgyiszlán egy időben léptek fel. Ezeknél már azt látjuk, hogy amit a művészet zárt keretekben használt és tartott jónak és szépnek, itt már kezdi azt megbontani. Kifutó, jobbra-balra hajló és félkörbe futó formákat látunk.

Úgy látszik ennek hatása alatt született meg az úgynevezett *szabad irány*, amelynek rövidesen követője a tiszavirág-életű *szecesszió* volt. A szabad iránynál a művészet megengedett mindent! Szabad volt egyenes természetű vonalnak félkörben, sőt két-háromszoros körben végződni. Vékony vonal mellett lehetett vastag vagy megfordítva. A szecesszió megteremtette a maga sírját, amelybe belepusztult. Nem kár érte.

Annyi tudatlanság, annyi ismerethiány talán egy mesterségnél sem került soha napfényre, mint a nyomdászathoz a szecesszió divatja idején, amelynek, sajnos, nyomai még ma is láthatók! Nem régen mult még ideje, könnyen visszailleszhetünk reá. A szecesszió idejében kiadta a művészet a jelszót, hogy a művészetben nem létezik szabály! Mi volt ennek a következménye? A betűöntődék lerajzoltatták jól-rosszul a természet minden elképzelhető

teremtmenyét. Virágokat formáltak s elnevezték vízi rózsának, tengeri lótuuszának; babér-, szőlő- stb. leveleket stilizáltak. A virágnak nem adtak gyökeret, hanem — vonalat. Ezen kellett szegénynek ágaskodnia, mint a madár-ijesztőnek kitett rossz kalapnak a szőlő-karón. Különben is a virágok minden szár és levél nélkül úgy voltak rajzolva, hogy oda tette azt a szedő, ahova neki éppen tetszett, vagy kellett; a sorok elejére, végére, közepére; mindegy akárhova, csak ott legyen a — virág, mert hiszen a szecesszió ezt így kívánja. De ez nem volt elég! Jöttek a szebbnél-szebb és kedves állatkák különféleiségei. A meghívókon, körleveleken, címlapokon, étlapokon stb. láttunk gyönyörű szép pókot, békát, csigát, szúnyogot, pillangót, legyet s ehhez hasonló nélkülözhetetlen állatkákat. A bagoly, a majom, a kutya, a macska, a különböző madárkák mind röpködtek, ugráltak vagy talán énekeltek is a nyomtatvány egyik sarkában.

Láttam egy előkelő kör hölgyestélyi meghívóján mintegy záradékkul, amint egy jól megtermett béka a kottát tartva — énekel! Hallani persze nem hallottam!

Hogy a művészet eme mindenféle jó és rossz hajtása ilyen rohamosan jutott a könyvnyomtatás mesterségébe, azt a *könyvnyomtatás* (lito-gráfia) feltalálásának tulajdoníthatjuk. A könyvnyomtatást Senefelder Alajos prágai születésű színész, később nyomdatulajdonos találta fel 1796-ban. Ő ugyanis azon törte a fejét, hogyan lehetne a drága könyvnyomtatás helyett valami olcsóbb és gyorsabb eljárást kitalálni, s így jött rá a domború meg homorú rajzolásra a kőről való nyomtatásra.

Most azután mindent elkövettek a könyvnyomtatók, hogy munkáik minél szebbek, de olcsóbbak is legyenek. S akkor dobta el magától a nyomdász az addig követett helyes szabályt: a betűkkel és kevés, csakis *helyesen való* ornamensekkel való munkálkodást. De nem csoda, hogy ennyire elfajult, hiszen maga a művészet, amelynek annyi eddig követett, szép és helyes *törvényei* voltak, mondotta ki, hogy a *művészetben nincsen szabály!* Hát ha a művészetben nincsen szabály, akkor minek legyen a nyomdászban?

De nem tartott sokáig, s nemesak a laikus közönség, hanem maguk a nyomdászok, sőt még a művészet is megcsömörlöttek ettől a

szabadságtól! S ismét új formát, új divatot kerestek. S vajjon mit találtak? Nézzük csak figyelemmel a könyvnyomtatás mesterségének mai anyagát: a betűöntődei termékeket! Hiába keresünk valami úgynevezett »modern« díszítő anyagot, nem fogunk találni. Hanem látjuk a régi könyvnyomtató mestereink által követett formák és szabályok ujjászületését. A könyvnyomdai termékeken ismét a *betű* kezd érvényesülni. Nem keresünk mesterkéltnemű ornamenseket, hanem első sorban magával a szöveggel, tehát a betűvel igyekszünk hatást elérni. A dísz, a rajz csak *másodrendű* dolog; csak *segítőtársa* tehát a művészet a nyomdász-*szatnak*. A betűk mellett dísz csak akkor alkalmazunk, ha ezt a nyomtatvány természete megengedi és elbírija. Ha tudunk vele jobb hatást elérni a nyomtatvány külsejére nézve, akkor alkalmazhatjuk a díszet, de akkor sem a szöveg rovására, vagy elnyomására.

Ime tehát máris van szabály, amelyet a mai művészet állított fel nekünk. Mert a *mai* művészet éppen az előbb elmondottakat vallja magáénak. Visszatérünk tehát a régi jó útra, amelyen régi könyvnyomtató mestereink haladtak s amelyet mi »modern« utódok még ma is sokszor mintául veszünk. A rég mult idők nyomdászaitól — sok esetben még a a közelmultéitól is — sokat tanulhatunk, csak figyelmes szemmel kell néznünk a munkáikat.

S most rajtunk nyomdászokon a sor, hogy ezen a helyes úton tovább fejlesszük szakmánkat. A nyomdász nem mindennapi munkát végez akkor, mikor kutat, tervez, ambícióját és tudását fejleszti. Ő a holt betűöntődei anyagból életet alkot akkor, mikor azt a sajtó alól kiadja. A művészet csak támasza, lelkes segítőtársa lehet neki, de sohasem versenytársa. A művész rajzoljon úgy, hogy azt a nyomdász betűihez felhasználhassa; ne csináljunk mindenáron rajzolt nyomtatványt csak a *dekoratív* hatás kedvéért — mikor azt a nyomdász ambíciójával és tudásával izlésesen és a helyes esztétikának megfelelően meg tudja csinálni. Ne rajzoljunk mindenáron betűket, mikor azokat ki tudjuk szedni. Minek találta hát fel akkor Gutenberg atyamesterünk a szétszedhető betűket, ha most mi *nem szedni*, hanem mindenáron — rajzolni kezdünk? Akárhogy, de rajzolni. Erre feleljen az a híres — iparművészet.

Staffa III.

Belmékedések a betűről

(V.) A betű célját ujabban teljesen figyelmen kívül szokták hagyni, mondja Westheim. Kétségtelen dolog ugyan, hogy a betű ornamentálnak is számítható, amennyiben az ábéce a fekete és fehér ritmusoknak igen szellemes sorozata. De semmi egyéb sem volna ez, mint valami a szemünket gyönyörködtető, szép formajáték?

Az ilyen fölfogás nem alapulhat egyeben, mint az érzés elfajzásán, mert az érett esztétikai öntudat nem ítélhet ilyeténképpen. Ép eszű ember aligha akadt még eddig, aki pusztán azért írt vagy nyomtatott volna le szavakat, mert a betű silhouette-je kedvesen emelkedik ki az alapul szolgáló papirosról. A legélesebb nyelvű rabulisztika sem tud változtatni azon az igazságon, hogy a betűnek csak mint a szellemi tartalom közvetítőjének van értelme, célja és létjogosultsága.

A betűjegy úgy keletkezett, miként egy az emberek közt szükséges szociális kötelék. Az egyes individuum, az olyan, amely semmiféle viszonyban sem áll a másikkal: aligha érzi magát arra ösztökélve, hogy képletes titkos beszédet fundáljon ki. Miért és kinek a számára csinálna is ő följegyzéseket? Tehát csakis akkor, amikor az ősember a szomszédjaival társult és amikor már annak is a szükségét érezte, hogy társaival a hallás határain túl is közölhessen valamit: akkor keletkeztek az első olyan képletek, amelyekből lassú fejlődés útján a betűformák állottak elő. Vannak vasútjaink, automobiljaink, telefonhálózatunk, de e találmányok egyike sem képez olyan szoros kapcsolatot az emberi társadalom összefűzése szempontjából, mint az a piciny betű, amely csöndes szobácskában papirosvetve, egyformán hathat a távolságokba meg a jövő századokba is, még pedig úgy szólván elpusztulhatatlanul. Amit az ember kigondol: nem hull véle nyomtalanul az enyészetbe. A gondolatot az író leírja, és az olvasó akárhányszor is reprodukálhatja azt. Csak az analfabéta pusztul el minden nyom nélkül; a szociális állások legalacsonyabbik

van az ő számára föntartva, mert tudatlansága nem engedi, hogy embertársai törekvéseiből és cselekményeiből kivége a maga részét. A legdurvább munka vár reá, s méltán mondható nyomoréknak, mert gyámoltalanabb még a félkezű, féllábú és félszemű embertársainál is.

A kulturnépek legfő gondja tehát, hogy gyermekeik számára a szellemi érintkezésnek lehetőségét biztosítsák. Írás és olvasás az, amire iskoláinkban legelőször tanítják meg a gyermeket, mert ez az emberiség kulturájához vezető útnak legkülső kapuja. Írás meg olvasás: ez a föltétele nemcsak minden tudásnak, de minden tevékenységnek is.

Ugyan mivé lenne az egész emberi közösség, ha valami hatalmas kéz egyszerre meg találna semmisíteni minden írott meg nyomtatott betűt? Gyámoltalanul, céltalanul tévelyegne a legtöbb ember a világban, miként a hajós az iránytű nélkül. Csak az erdei lakásban tanyázó remete, meg a hasonlóképpen nem-szociális lények: ezek azok, akiket nem érintene ez a legszörnyűbb csapás.

A betűjegyeket azzal az automatikus magától-értetődöttséggel használjuk, mint ahogy eszünk, iszunk, járunk stb. S most nem is volna szükség a szóban levő tárgy ilyen szélesen való kezelésére, ha nem kellene ostorral támadnunk amaz örült törekvések ellenében, amelyek e betűjegyek erőszakos megváltoztatására irányulnak.

Ímígyen szól Westheim. Majd pedig folytatja:

Semmi közünk hozzá, hogy micsoda ornamentális játékokban találja kedvét egyik-másik rajzoló; de a nyomdabetűnek, a nyilvános gondolatcsere közvetítőjének formálójával szemben a köznek bizonyos követelmények föllállíthatásához van jussa.

E követelmények legelseje: a kifogástalan olvashatóság.

Volt Talleyrandnak egy pompás mondása: »A szavak arra valók, hogy az ember a gondolatait elrejtse velük«. Nos ezt a bon mot-t olyanformán travesztálni, hogy »a betűk meg a szavak elrejtésére valók«: bizony ezt még nem merte megcselekedni senki sem, habár akadtak már emberek, akik hadat üzentek a »brutális olvashatóság«-nak.

Komolyan véve a dolgot, lehet-e számba

vehető kifogásról szó az olvashatóság következménye ellen?

Az olvasónak az a célja, hogy a betűjegyek egy-egy sorozatát optikailag fölfogja. Ez optikai fölfogással kapcsolatban elménkben az egymást követő képzeteknek egy láncolata áll elő, amely láncolat utolsó szeméül az olvasmány tárgyának megértését vehetjük. Az ornamentális sorozatnak csupán csak közvetítő szerepe van, s a cél az, hogy az érzéki kifejezési formákat leküzdve, azokon keresztülhaladva: az írott avagy nyomtatott olvasni-valónak megértéséhez jussunk.

A betűjegyek mindegyikéből van az embernek egy tipikus emlékezeti képe; a formája ennek az, amit leggyakrabban láttunk, s amely ennél fogva legmélyebben vésődött az emlékezetünkbe. Ha ezek a megszokott formák a papíron megjelennek előttünk, villámgyorsan ismerjük föl őket; a fölfogás úgyszólván teljességgel mehanikai. De ez még nem cél, hanem csak egyik közbenső foka az olvasási folyamatnak. Az ilyenformán előállott látási képből még meg kell érteni a szavaknak, az egész olvasott dolognak a tartalmát. Amikor ez gyorsan és fáradság nélkül történik: jól esik a szemünknek. Éppen ezért az a betűforma, amely e fölfogási tevékenységnél az elképzelt legnagyobb nyugodtságot és legnagyobb gyorsaságot biztosítja, s amely a legkevesebb akadályt gördíti a szellemileg való fölfogás elébe: nevezhető a leghasznosabbnak, a köz szempontjából legkívánatosabbnak. Tehát az oly betűk, amelyek ebbeli mivoltukat a legkevésbé éreztetik, és villámgyorsan áttekinthetők: az igazi ideális betűk.

Ha erre nézve egészen határozott, véglegesen megállapított mértékünk volna: a betű problémáját megoldottnak nevezhetnők. Értendő azonban – különösen ha az olvasási folyamat súlypontját a szellemi végcél irányában toljuk el – hogy egy és ugyanannak a betűnek egy és ugyanazon személy számára különböző lehet az olvashatósága, a szerint, amint az illető betűvel különböző tárgyú szöveget szedtek. Ugyanazt a betűtípust föltételezve, kétségtelenül gyorsabban olvasunk valami könnyed stílusú szépirodalmi munkát, mint a tudományos értekezések valamelyikét; az anyanyelvünkön való olvasmányt

optikailag sokkalta gyorsabban olvassuk, mint az ugyanolyan betűkkel nyomtatott idegen nyelvűt. Más irányban szemlélve a dolgot: az olvasásban gyakorlottabb ember – például az olyan, aki már a hivatásánál fogva is folytonosan ír meg olvas – mindenesetre még elég könnyen olvassa el az olyan szöveget, amelynél, mondjuk, valamely kézmives már nehezen-olvashatásról panaszkodik. Hogy ezek a szubjektív különbségek nagy szerepet játszanak, senki sem tagadhatja.

Az efféle fölfogásokat illetőleg mindenesetre jelentékeny haladás volt, midőn a bécsi Larisch az abszolút olvashatóság dogmáját megtámadta, és amikor a nagyszámú, alig is mérlegelhető aprólékosságok tekintetbevételével az olvashatóságot pusztán relatív fogalomnak engedte meg.

Valóban, az összes pszichológiai tapasztalatok e mellett a nézet mellett bizonyítanak. Amint hogy elképzeltetlen az egy kaptárára szabott normális emberek fogalma, ép úgy képtelen valami a normális olvashatóság megállapítása is. Csak egy dolog állapítható meg biztosan: mily természetűek azok a jelenségek, amelyek az optikai fölfogást zavarják.

Minden a megszokott tapasztalati képtől való észrevehető eltérés a tévedéstől való félsznek az érzetét költi föl s annak a megfontolását kényszeríti ki, hogy vajjon helyesen olvastuk és értettük-e meg ezt vagy amazt a betűt; ennek természetes következménye, hogy a fölfogó képesség egyik vagy másik helyen megszakad. A szem munkája ily módon megsokasodik és nehezebbé válik, amit az olvasó terhesnek talál. S ki vehetné tőle rossz néven, ha nem akarózik neki rokonszenveznie az olyan törekvésekkel, amelyek – bármi legyen is a nevük – csak arra jók, hogy rendes napi olvasását nagyobb erőmegfeszítéssel és hosszabb időtartam alatt végezze el?

S ez a döntő szempont, mert olyan időkben élünk, amikor szemünknek szinte kilométeres gyorsasággal kell a nyomtatott sorokon végigszágulnia. Gyermekeink tizenöt-éves korukig ma már többet olvastak, mint a tizennegyedik és tizenötödik század intellektuelltjei egész életükön át. Látóérzékünk olyan megerőltetésnek van kitéve, hogy az

óvóeszközök egész arzenáljával kell a segítségére sietnünk. A céltudatos szemhygiéna most már a legnagyobb mértékben szükséges. S az a betűformáló, ki mindennek bármind okból is ellene akarna szegülni, a leg súlyosabban vét a szociális érzék, a szociális követelmények ellen. Semmiféle meggyőző ok nem szól a mellett, hogy az olvasó közönség haszontalanul megterhelte.

A művészek azonban ilyenkép beszélnek: »A szépség meg az olvashatóság a leggyakrabban nem fődik egészen egymást. Mind e mai napig a legesúnyább forma tűnik föl előttünk a legolvashatóbbnak, de csupán a megszokás révén, mert hát ezt látjuk mindenfelé.« (Eckmann Ottó.) Vagy: »A betűművészivé alakítására irányuló kísérletek egytől-egyig arra tanítanak bennünket, hogy a rég megszokott s mindennap használt formáktól való legesekélyebb eltérés is az olvashatóság rovására vagon. Amióta a mai ember olvasni tanult: egyetlen betűkarakterhez szokott hozzá, s minden pontocska vagy vonalacska zavarba hozza őt, akár hiányzik a betűről, akár másképpen van rajta elhelyezve. Hasonlatos az újabb betűtípus használata az új cipőéhez, amely mindenfelől nyomja a lábunkat, pedig talán nem is illhetnék jobban.« (Behrens Péter.) – S így most az előtt a kényes dilemma előtt állunk, hogy vagy csökkennie kell az olvashatóságnak, vagy pedig le kell mondanunk a betűk szépségéről.

Egy fontos tényt semmiesetre sem lehet ledisputálni: szemünk a legmegszokottabb formákra van beállítva. Olyan betűjegyek, amelyek az izlést illetőleg össze sem hasonlíthatók bármely kornak is az alkotásaival: tünnek föl előttünk a legolvashatóbbaknak. Ez a hanyatlás fokozatosan, lépésről-lépésre, de kérlelhetetlen következetességgel állott be; száz esztendőbe került, mire ama legmélyebb fokozatra jutottunk, amellyel ma a finom-érzékű szemlélő sehogy sem tud megbékélni. Hirtelen változások azonban nem fordultak elő ez idő folyamán; de nem is lehetett volna róluk szó, mert hisz az ilyen betűt mint szokatlant és olvashatatlant okvetlenül visszautasította volna a közvélemény. Csak lassan, nagyon lassan, csaknem észrevétlenül formálódhatott át a betű egészen a mai művésziatlenségéig.

Ebben az átfarmálódásban van azonban egy kis vigasztaló is. A betűformák teljes, örök időkre szóló megmerevedésétől nem kell félnünk, mert a betű változásra képes, s így szebbé is lehet, habár – mint említettük – csak végtelenül lassú tempóban. Egy kis történelmi visszpillantással erős eltolódásokat vehetünk észre. Ezek egyes fokozatai közt azonban, s ezt ne feledjük: évszázadok, sőt itt-ott évezredek is tünnek az enyészetbe. Nem egyes, még olyan zseniális személyeknek az egyéni érzése, hanem a korszellem, a közizlés volt a betű fejlődésének az irányítója.

(Folyt. köv.)

Gutenberg és Kolumbus

Midőn az utcákon céltalanul bolyongok magamban, néha oly gondolatok vetődnek föl bennem, amelyek nem fontosak ugyan helyzetünk javulására nézve, de ha ezeket megoldottuk, jó, ha közzé is tesszük. S e talányok néha-néha hónapokig is elgyötrennek, míg végre rászánom magam azok tisztázására. Ha e kérdések nem is szorosán vett szakdolgozatok, mindazonáltal a téma oly érdekesnek ígérkezik, hogy üdvös vele bővebben is foglalkozunk. Ily kérdés a többek között az is, hogy melyik fontosabb az emberiségre nézve: a könyvnyomtatás feltalálása, vagy Amerika fölfedezése.

Eltévesztett útra térnénk, ha a kibontakozást Kolumbusz Kristóf és Gutenberg János élete történetének elbeszélésével kezdeném. Kolumbusz életét ismerjük rövidnadrágos diákkorunkból, Gutenbergét pedig már akkor olvastuk mohósággal, amikor a nyomdászat titkaiba bevezettek bennünket. Szemeink előtt csak az lebegjen, hogy Amerika is, de most még a könyvnyomtatás is szépen áll és virágzik.

Amerika lakossága száma meghaladja a 100 milliót, Európában 350 millió ember él, Ázsiát 800 millió lakja, Afrika 200 milliót tart ki, Ausztrália 5 millió lelket számlál. A két sarkvidékre tehetünk kb. fél milliót. Egy négyzetkilométerre esik Amerikában két és fél, Európában 40, Ázsiában 20, Ausztráliában egy fél

ember. Ha már most Amerika nem létezne, a mai népesedés arányában a négy világrészen egy-egy négyzetkilométerre esne vagy 25 ember.

Ugyebár egy kis négyzetkilométeren meglehetősen sokan laknánk, vagyis túlnépesedés volna, ami először is óriási drágaságot idézne elő. Már pedig így is folyton-folyvást halljuk a gáncsot, az elégedetlenséget, sőt mi magunk is annak vagyunk a szócsövei, hogy keresetünkhöz képest a drágaság nincs arányban. A termő földet pedig annyira igénybe kéne vennie a földművelőknek, hogy az csakhamar – a mesterséges trágyázás ellenére is – elsoványodna, ami rossz terméseket idézne elő. Hiába írnának a tudósok száz-számra könyveket a mű-búza és mű-hús előállításáról – gyakorlatilag sohasem tudnák keresztülvinni. Akkor biztosan a tudósok közül is sokan mondanák, mit már ma is gyakran hangoztatunk: mit törődöm a tudománnyal és művészettel – csak a gyomrom legyen tele! A kereskedelem számára pedig egy oly fontos vonal veszne el, mely millió szájtól vonná meg a falatot. Jóllehet ezek az egyének akkor más foglalkozással tartanak fenn magukat, de ezzel azokat a »mások«-at annyira túltömnék, hogy a megélhetés ismét csak nehezzé válna. S ha Amerika nem volna, a megszorult hírlapírók az úgynevezett irodalmi kacsák eldorádóját (helyesebben eldarálóját) hova tennék, mert az irodalom és nyomdászat akkor ugyancsak ki volna fejlődve. Vagy a fukart a meggazdagodási vágy hova ösztökélné, hacsak nem a pokolba Lucifer kincseiért.

De most egy ideig maradjunk meg csak a jelennél, röviden pillantsunk bele, mi történik a megélhetésért. A földművelő: hajnalhasadtától töri az ugarat, hogy minél jobb termése legyen; a munkásember kora reggeltől késő estig a füstös gyárakban csigázza agyon magát; a hivatalnok: asztala mellett görnyed; a kereskedő boltja sarkából les a vásárló közönségre; a tudós: lankadatlanul kutat, fürkészik; a művész: a legzseniálisabb dolgokat produkálja; ember embertársát vádolja be, hogy valamivel jobb pozícióját megszerezhesse; a dologtalan a gyanutlanul alvót öli meg, vagy míg az távol van hazulról: az otthonát fosztja ki; az édesanya lányát adja el, vagy testével

kereskedik. S mindez csak azért van, hogy életünket fönntarthatassuk, s azt minél kényelmesebbé tegyük. Ezek után az ember igazán azt mondhatja, hogy nemcsak Amerikára, de egy hatodik világrészre is szükségünk lenne!

Most vegyük a megfordított esetet, amikor Amerika van, de könyvnyomtatás nem volna. Hát bizony ez is furcsa lenne! Habár így a túlnépesedés csökkent, mert a tömeg a nagyobb területen inkább szétoszlik, s a jelen nemzedék szaporodásának van lakóhelye, a földművelés pedig nagyobb tért nyert munkálkodásának eredményesebb kifejtéséhez. A kereskedelem pedig fellendül az ó- és újvilág között és nemes versenyre kél a jobb és jobb iparcikkek gyártásával, mi csak akkor lenne így, ha megfelelő kulturája volna. Ami nem hihető el, mert az ember szelleme és keze meg volna kötve. A kereskedelem nem volna oly élénk, mert óriási késedelem állana be, mert az itt használt tömegnyomtatványokat mind kézzel kellene megírni. S arról csak nagynehezen szerezhetnék tudomást, hogy ennek vagy annak a gyárosnak egy újabb fajú jobb gépje van, mert újság nem volna, s így nem is hirdethetne. S nemcsak a kereskedelmet bénítaná meg, de a tudománynak szegné leginkább a szárnyát. Meg volna nehezítve a történetírás, mert pl. a XVIII. századról nem tudnánk annyit, mint amennyit ma a XII-ikről. Nem volna annyi könyv, annyi följegyzés, mint amennyit szorgalmas elődeink a könyvnyomtatás révén ránk hagytak, s így a XX. századról is a történetet krónikák nyomán írnák meg. Meg volna nehezítve a tanulás, hiszen nem volna tankönyv, s ha volna is írott tankönyv, azt oly drága pénzért adnák cserébe, hogy a szegényebbek hozzá sem férhetnének. A sokszorosításról úgy segítenének, mint Ciceró korában: egy hangosan olvasná, s akik ezt pénzért hallgatnák, nyomban le is írnák. A közművelődés ólommadárként haladna előre: az írók munkájukat csak szűk körben tudnák közzé tenni. Egy-egy lángelme kiáltványa nem gyujtaná egyszerre lángba a világot; u. i. újság nem volna, vagy legföljebb oly drága, mit mindenki nem szerezhetne meg. Az emberiség így meg volna fosztva a szórakozások legnemesebbjétől, az olvasástól. Ha a könyvnyomtatás nem volna, a technika sem vívott volna ki oly csodás

dolgokat, melyek az embert egyszerűen bámulatba ejtik. A XX. század a repülőgépről annyit sem tudna, mint a XIX. század első fele az automobilról, vasútról, gőzhajóról. S mit eredményezne mindez? Általános tudatlanságot. Az ember a legtöbb kényelmétől megvolna fosztva. Még most is középkorban él-nénk. A háború mindennapos dolog volna; a járvány ezrével szedné áldozatait. Tán még Purgó sem volna, nem hogy Ehrlich 606-osa. Nemcsak a tudomány, kereskedelem, de az ipar is nagyon megsínylené. Képzelnék csak el, hogy a grafikai iparág hány és hány száz szakmát foglal magába. Csak nyomdász van az egész világon 200.000. A rokonszabbelieket beleszámítva háromszor ennyien, s ha hozzávesszük azokat, akik tisztán csak az írásukból élnek (pl. írók, hírlapírók), hol marad a könyvkereskedő és az a beláthatatlan embertömeg, akik a felsoroltaknál csak mint segéd munkások szerepelnek. Bátran állíthatom, hogy az emberiségnek egy negyedrésze a könyvnyomtatás föltalálásának köszönheti kenyérkeresetét. Gondoljuk csak el, hogy a nyomdászat híján ez az egy negyed a többi pályákat hogy telezsúfolná, aminek természetes következménye a munkanélküliség lenne. S hogy e foglalkozás nélküli embertömeg életét föntartsa: lopna, ölne, rabolna.

Az előbbiekből lehető legrövidebben láttuk a viszonyokat, ha Amerika, illetve a könyvnyomtatás nem volna. S most mint a bíró, tegyük mérlegre a két ügyet, és figyeljük meg, a mérlegnek melyik karja száll mélyebbre, melyik fontosabb a másik fölött? Ha Amerika nincs: a megélhetési viszonyok nagyon megnehezednének, de a tudomány és művészet oly magas szárnyon lengene, amelyről álmodni sem merünk. És ép ezért akadnának lángelmék, akik a nehéz életviszonyokat szellemük ragyogó fényével elviselhetőbbé tehetnék. Az olvasó az előbbi mondat olvasása közben biztosan mosolygott és azt gondolja, hát az a várva várt szellemi titán miért nem jön már, hiszen úgy várjuk őt, mint a zsidók a Messiást. De legyünk türelemmel, el fog jönni! Most még nincs oly nagy szükség rája. De majd a távol jövőben az emberiségnek a túlnépesedés folytán a körmére ég a gyertya, s akkor nem keresi sokáig a koppantó ollót, hanem egyszerűen eloltja (t. i. a nehéz

megélhetést). De mennyivel sajnálatosabb helyzet volna Gutenberg zseniális találmánya nélkül! A táplálék egy csöppet sem volna olcsóbb, sőt a kevés ágú ipar miatt tetemesen drágább, s mindehhez szellemi sötétség borítaná a földet. A kereskedelem, ipar, művészet, tudomány, egyszóval a kultura vasbilincsekbe volna verve, míg nem jönne egy Gutenberg, ki a leláncolt közművelődést kötelékétől feloldja.

S mit láttunk e párhuzamból? Azt, hogy akár van Amerika, akár nincs, akár van könyvnyomtatás, akár hiányozzék is az: az embernek mindegyik esetben küzdenie kell az élettel. S ha e kettő közül választani kéne, csekély személyem inkább lemondana a kincses Amerikáról, de megnyitnám a kultura örök forrását a könyvnyomtatással, s ha már tűrés, szenvedés az osztályrészünk, inkább viseljük el mint művelt, eszes lények, mintsem mint tudatlan barbárok.

Lengyel Sándor.

Kérdések és feleletek

E rovatunkban a szakbizottság kész örömmel ad fölvilágosítást minden szaktechnikai avagy egyéb kérdéstről. Esetleg levélileg is, amennyiben a kérdést tevőnek a válaszadás sürgős. – Cégek azonban nem ajánlatnak.

Kérdés: Mit értünk a papiros szakadási hosszúságán, s milyen módon lehet ezt megállapítani?

Felelet: E hosszúság a papiros ama képességét értik, hogy mennyit bír el a saját súlyából, míg el nem szakad. Ennek ilyes kipróbálása természetesen csak léghajóról, szélcsöndes időben volna lehetséges; ezért precíziós műszereket alkottak, amelyek segédelmével aztán megközelítő pontossággal határozhatjuk a különféle papirosfajták szakadási hosszúságát. Rejtő tanár bőrözött pofák közé szorítja a papirost és srófok segítségével húzva szét, nemcsak a szakadási hosszúságot, hanem egyszersmind a megnyúlás mértékét is meghatározza. A legjobb fajta papiros szakadási hosszúsága 6000 méter; a legrosszabbé, a

napilapok papirosái mintegy 380 méter. A szakadási hosszúságot különben két irányban mérik a papiroson: az egyik az úgynevezett hossz- vagy szaladási irány, vagyis az a helyzet, amelyben a papiros gyártásakor a gépen átvonult, a másik pedig a papirosnak az előbbihez képest harántos iránya, az úgynevezett szélességi irány. Hosszanti irányban sokkalta magasabb számot mutat a szakadási hossz, mint szélességi irányban. A szaladási és szélességi irányt könnyű szerrel megtudhatjuk, ha kerek lapocskát vágunk ki a papirosból, s vízbe téve, újra megszáritjuk. Amely irányban a papiros két széle fölkkunorodik, az a papiros szélességi iránya.

Kérdés: Vannak-e sötétben világító festékek, s ha igen, hogyan készülnek?

Felétel: Ilyen világító festékek vannak. Eddig úgy állították ezeket elő, hogy kalcium-, barium- vagy stronciumszulfidot keverték a festőanyagokhoz. E szulfidoknak az a sajátságuk, hogy ha előzetesen napfény hatott rájuk, sötétben világítanak. Ujabbán jobb anyagot állítanak elő kénszulfidból, olyképpen, hogy vegyileg tisztított cinkvitriolt tiszta ammoniákkal kezelnek, a cinkoxidhidrát csapadékát pedig a folyadékkal együtt a megmaradt ammoniákban ismét föloldják. Ekkor a kénvizes oldat kiválik s a nyert kéncink-üledéket porcelláncsészében izzásig hevítik. A világító festékeket azonban nem tanácsos a mi gyorsajtóinkon nyomtatnunk, mert a vas meg ólom alkotórészek rozsdája megszünteti világító képességüket. Legjobb, ha úgy járunk el, ahogy bronzoláskor szoktunk: ólomtól mentes firnásszal, vagy valami alkalmas fehér festékkel előnyomatot készítünk s még nedves állapotában finom porrá tört száraz világító festéket hintünk rája. A festéket végezetül firnászbevonattal védhetjük meg legbiztosabban a letörlődés ellenében.

* * * * *

Ezen rovatunkat szeretnők minél terjedelmesebbé tenni, mert bizonyos, hogy a napi munka közben igen gyakran felvetődő kérdések, melyekre nem tudjuk magunknak rögtön megadni a feleletet, így nyilvánosan tárgyalva, rendkívül tanulságosak. Kérjük tehát olvasóinkat, hogy minél sűrűbben keressenek föl bennünket szakkérdésekkel.

Dövidebb közlemények

A Szakkörünk által kiírt boríték-pályázatról szóló bírálati jelentést jelen füzetünk hivatalos részében olvashatják t. tagjaink. E helyen csak azt kell megemlítenünk, hogy az első díjat nyert pályázati munka képezi novemberi füzetünk borítékját. A II. díjat nyert »Brilliant« pályaművet füzetünk 325. az »Előre« jeligéjűt két változatban a 328. és 329. a »Tátra« címűt pedig a 324. oldalon kicsinyítve közöljük; míg a III. díjat nyert »Corvinus«-t mellékleteink közt mutatjuk be.

Házi estély. Körünk vigalmi bizottsága e hó 26-án, szombaton este 9 órakor rendezi az első házi estélyt, még pedig mivel a Gutenberg-Otthon díszterme ily célra – sajnos – többé nem kapható, az Építőmunkások Otthonának hatalmas dísztermében, mely az Aréna-út és Dembinszky-utca sarkán van (bejárat a Dembinszky-utcai oldalon). Igaz, hogy ez a helyiség távol esik a központtól, de villamos vasuttal minden oldalról könnyen megközelíthető. Közvetlen az Otthon előtt megállóhely van. A vigalmi bizottság mindent elkövet, hogy az estély fényesen sikerüljön s a táncot megelőzően pompásan összeállított műsor fogja szórakoztatni a közönséget. A reggelig tartó tánchoz katonazene játszik. Körünk tagjai – kivéve a nagymérvű hátralekösöket – már megkapták az estélyre szóló ingyenes családjegyvet, de vendégeket is hozhatnak magukkal, kik személyenként 1 koronát, illetve a pénztárnál 1.50 koronát fizetnek beléptidíjúl. Jegyeket a nagyobb nyomdák házipénztárosa is árusítanak, de kapható még Lakatos Péter drogériájában (Fhg. Sándortér 4.), Kerschitz Antónia virágüzletében (Erzsébet-körút 15.) és Notta Vilmos vendéglőjében (VII., Aréna-út 68.).

Gutenberg-utca Békéscsabán. Mint egy eszabai szaktársunk (Budai János) írja, az ottani képviselőtestület legutóbbi ülésén foglalkozott a város utcáinak új elnevezésével és a tárgyalás

folyamán egy utcát – minden előzetes föl-kérés nélkül – Gutenberg nagymesterünkről nevezett el. Ez tehát a második Gutenberg-utca már Magyarországon s lesz még több is, a fővárosi Közmunkák Tanácsának minden nagyképződése dacára.

A Franklin-Társulat nyomdai szakszemélyzete által igazgatójuk, *Hirsch Lipót* nevére – ötven-éves nyomdászágának jubileuma alkalmából – örök időre létesített 4000 koronás alapítvány kamatait, melyek minden évben Lipót-napján kerülnek szétosztásra, ez évben ismét négy intézetbeli rokkant szaktárs élvezte, nevezetesen *Juhász János, Horzény Ferenc, Érényi Ferenc* és *László Dezső*.

Papirkereskedők országos kongresszusa. Mint a napi lapok egy közleményéből olvassuk, a papirkereskedők bizottsága ez évi november hó 13-ára országos nagygyűlésre hívja össze az ország összes papir- és írószerkereskedőit. A meghívó szerint a kongresszus tárgya: a miniszteriumok részéről létérdekeiket veszélyeztető sérelmes centralisztikus átiratok elleni védekezés megbeszélése és intézkedések megtétele.

A budapesti japán kiállításra serényen folynak az előkészületek, s az eddigiekből ítélve, nyomdász-szempontból is nagyon érdekes lesz a kiállítás. Már magát a kiállítás plakátját is érdeklődéssel várjuk, már csak azért is, mert ez speciálisan japán munka lesz: egy *Uttagava Vakana* nevű jóhírű japán művésznő festi. A kiállítást – mint az Iparművészeti Múzeum tárlatait általában – díjtalanul tekintetheti meg majd mindenki.

A Nyomdász-Évkönyv és Utikalauz 1911. évi tizenharmadik évfolyama november hó elején megjelent *Lerner Dezső* szerkesztésében. A tizennyolc íves, csinos vászonkötésű könyvecske ára Budapesten 90 fillér, vidéken portómentes küldéssel 1 korona. Gyűjtőknek vagy elárusítóknak minden eladott 10 példány után egy tiszteletpéldány jár. Megrendelések *Lerner Dezső* címére Budapest. VIII., Kölcsey-utca 2. sz. a. küldendő a pénz előleges beküldése mellett. Házipénztárosoknak, befizető-helyek és helyi csoportok pénztárosainak a szerkesztőség bizományba is küld, ha a

szükséges példányszámról egy levelező-lapon értesítést kap. – A szép kivitelű és tartalmas munka méltatására egyébként még visszatérünk.

Az Iparművészeti Iskola grafikai szakosztálya. A vallás- és közoktatásügyi miniszter külön megbízást adott *Czakó Elemér dr.-nak* az ujonnan szervezett grafikai szakosztály vezetésére és további kiépítésére. Ugyane szakosztályhoz pedig rendes tanárrá kinevezte *Helbing Ferenc* grafikus művészt és óradíjas segédtanári teendőkkel megbízta *Muhics Sándor* festőművészt. Helbing a litográfiai szakot, Muhics pedig a könyvnyomdászati és könyvművészeti szakot látja el.

Sleitsmann E. T. drezdai festékgyárait, amelyeknek *Tanzer Miksa* a budapesti képviselője, a brüsszeli világkiállításon a grand prix-vel tüntették ki.

A magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egyesületének szeptember havi kimutatásából a következőket emeljük ki: Bevétel szeptember hóban 265.775 K 16 fillér. Kiadás: 725 rokkant tag részére 38.356 K 58 fillér, árvasegélyre kifizettek 192 árva után 1.871 K 39 fillért, közp. tisztv. és hiv. szolgáltnak 4.955 K, orvosi díjakra 1.705 K, közp. és fiókpénztári költségek 2.073 K 20 fillér, bankokba átutalva 114.198 K, postatakarékpénztárnál 100.212 K 92 fillér, a többi kisebb összeg apró kiadásokra fordított. Az egyesületbe ez évben eddig 30.367 új tag iratkozott be. Fiókpénztárainak száma 356, tagjainak száma meghaladja a százhuszszetret. Az egyesület 17 év alatt hat millió koronát gyűjtött össze. Ezen tények minden hangzatos reklámnál jobban meggyőzhetnek bárkit ezen egyesület hasznosságáról. *St. III.*

Egy árfejtés eredménye. A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár nyomtatványainak készítésére kiírt árfejtésnél hat ajánlat érkezett be. Az egyes ajánlattevők a következő árakat számították: az Athenaeum 46.774'40 koronát, Korvin Testvérek 42.863-at, a Globus 42'882'66-ot, a Világosság 42.214-et, Laszky Ármin és Boros Jenő nagyváradi nyomdatulajdonosok együttesen 38.401'04 koronát és Schulhof Károly szegedi principális

25.284'25 koronát. Hozzáértő szakemberek szerint Schulhofnak nemhogy haszna lenne az esetleg neki jutó munkákból, hanem néhány ezer koronát évenként a szó teljes értelmében rá kellene fizetnie.

A szekszárdi Molnár-féle nyomdai müintézet és szab. íróasztalgár részvénytársaság igazgatósága kétszáz darab újabb részvény kibocsátása útján akarta alaptőkéjét emelni. Ámde olyan érdeklődés mutatkozott a részvények iránt, hogy rövidesen 338 darabot jegyeztek a 400 koronás névértékű, s 430 koronányi árfolyammal kibocsátott részvényekből. Ez okból az igazgatóság és a felügyelő-bizottság október hó 25-ikén tartott együttes ülésén elhatározta, hogy alaptőkéjét a nagy túljegyzés folytán 120.000 koronáról nem 200.000, hanem 240.000 koronára emeli föl, még pedig úgy, hogy a 200 darab új részvény helyett 300-at bocsát ki.

Kalvineum mü- és könyvnyomda cím alatt részvénytársaság alakult Marosvásárhelyt és működését már meg is kezdette. Az új vállalatnak tömöntödéje, véső- és metszőintézete is van.

Kassai Könyvnyomda és Ujságkiadó Részvénytársaság címmel Kassán új vállalat keletkezett. Alaptőkéje 45.000 korona, amely összeg egy részét a Wlaszlovits-féle kő- és könyvnyomda megvételére fordították.

Harc a pikantériák ellen. Az osztrák-magyar könyvkereskedők egyesülete — mint már a napilapok is közölték — a pornografikus olvasmányok, illetve könyvek kiküszöbölésére hívta fel tagjait. Céljuk, hogy a már igen nagyon elharapódzott pornografiát könyvesboltjaikból és kirakataikból eltüntessék. Tény, hogy az ebbe a kategóriába tartozó szennyirodalom már nem ismer határt, de hogy vajjon ez a jóakaró cenzura meg fogja-e szüntetni a zúgírást, az nagyon is kétséges.

Linoleumlemez használata rajzdeszkaképpen. Angliában már erre is van számtalan példa. A litografusok meg a rajzolásal foglalkozó mesterszedők linoleumlappal vonják be a rajzdeszkájukat, mert így hasonlíthatatlanul

könnyebben, simábban megy a rajzolás, mint közvetlenül a rajz-szögekkel átylukasztott, egyenetlen fölületű, esetleg éppenséggel repedezett ócska rajzdeszkákról. A linoleumlapot pontosan olyan nagyra vágják, mint amekkora a beborításra váró rajztábla, s azután alsó felén olyan vizálló enyvvel vonják be, amely 8 rész tiszta asztalosenyv, 50 rész lágy viz és 9 rész lenolaj keverékéből készült. Rápréselve az enyvezett linoleumot a rajztáblára, néhány óra hosszat ebben az állapotban hagyják az egészet, hogy jól megragad hasson. A lenolajat akkor kell az enyvhez keverni, amikor az utóbbi már teljes forrásban van. A bepréselés úgy történik, hogy előbb valami sima deszkát avagy cinklapot helyezünk az enyvezett aljával a rajzdeszkára fektetett linoleumlemez fölébe. Az ilyenformán linoleumlappal beborított rajztáblákon rajzszögekkel erősítjük meg a rajzpapirost, úgy mint különben is tennők. Csakhogy amíg a csupasz rajztáblán a rajzszögek nyoma mindenkoron meglátszik: a linoleumon az ilyes lyukacsok a szög kihúzása után csakhamar teljesen záródnak, ami nyilvánvalóvá teszi a linoleumos borításnak nagy előnyét.

Gutenberg negyvenkét-soros biblíájának faksimile-reprodukcióját adja ki a télen — ötszáz példányban — egy párizsi nagy kiadó-cég. E biblia eredetijét nagymesterünk, Gutenberg János nyomtatta, még pedig valószínűleg 1450-től 1455-ig Mainzban. Egy példánya Münchenbe került a bajor királyi könyvtárba, s most ezt a példányt veszik a reprodukáláshoz mintául. A könyvtár igazgatósága azonban csak azzal a föltétellel adja ki a roppant értékű eredetit, hogy a másolatok Münchenben készüljenek, amit a francia szaklapok nagyon zokon vesznek, azt mondván, hogy Párizsban művészibb reprodukciók készítésére képes a nyomdászvilág, mint Németországban.

A művészi fotografálás iskolája. A nyomdászattal immár teljességgel elválaszthatatlan kapcsolatba jutott a fotografálás, s különösen a külföldön sok az olyan törekvő nyomdászember, aki örömet foglalkozik szabad idejében a fotográfia rejtélyeivel. Minálunk erre eddigelé nem sok példa volt. S aki meg is próbálkozott a dologgal, rendesen a kezdet

kezdeténél maradt: megismerkedett a fotografáló technika legelemibb fogásaival, s ezzel aztán beérte egész világléteében. Most azonban alkalom nyílik arra, hogy nyomdászaink megismerkedjenek a fotografálásnak őrájuk nézve leghasznosabb felével: a művészeti résszel is. Az Amatőr Fényképezők Szövetsége évek óta fáradozik az artisztikus fotografálás tanításával, s nagy sikereket is mutathat föl. Az egyesület most kurzust nyit, amelynek előadásain minden műkedvelő jelen lehet, tekintet nélkül arra, hogy tagja-e a szövetségnek, vagy sem. Fölvilágosítással szívesen szolgál a titkárság (IV., Városház-utca 3-5. szám).

Hof nyomtatott először Gutenberg? Szépszámú megbízható adat nyomán az volt eddig az általános hiedelem, hogy Gutenberg, a könyvnyomtatás feltalálója a mainzi Hof zum Jungen-ben kezdte meg a nyomtatást, mely házat nagybátyja, Gensfleisch 1443 októberében bérelte ki tiz tallérnyi évi bérösszegért és a Strassburgból teljesen vagyontalanul visszatért föltalálónak műhelyi célokra rendelkezésére bocsátotta. Ez a ház még most is megvan régi eredetiségében, bár történelmi jelentőségéhez mérten kissé el volt hanyagolva, s csak mostanában renováltatta meg az a mainzi sörgyár, melynek tulajdona. Aki manapság a Hof zum Jungen-t meglátogatja, a könyvnyomtatás föltalálására vonatkozó művészi festmények talál benne, s hozzáférhetővé lett az a mély pince, is mely Gutenberg tulajdonképpeni műhelyéül szolgált. Ebben a pincében találták meg 1856-ban azt a Gutenberg nevével és az 1440-es évszámmal ellátott fasajtót, amely ma a drezdai múzeumnak legdrágább kincse. Mainzban és Limburgban legutóbb olyan emlékeket fedeztek föl, amelyek arra vallanak, hogy a könyvnyomtatás föltalálása jóval korábbi időre esett, mint közönségesen hiszik. Ez emlékek tanúsága szerint a föltalálásnak Gutenberg Mainzba való visszavándorlása előtt, tehát még Strassburgban kellett megtörténnie, amit ugyan a mainziak a maguk lokális patriotizmusában körműszakadtáig tagadnak, de a strassburgiak, amennyire csak lehet, erősítenek.

A Nyomdatulajdonosok Évkönyve (a sokszorosító és rokoniparágakat tájékoztató szakmunka) a folyó év végén jelenik meg. Szerkeszti: Molnár Mór. Tartalma: Vidéki és fővárosi árszabály. Vidéki és fővárosi nyomdák legújabb statisztikai adatok alapján. Nyomtatványárszabály a fővárosban és vidéken. Békéltető bizottságok az országban. Vidéki kerületek a hozzátartozó városokkal. Papirismeretesség nagyság és minőség szerint. Papirkiszámítási táblázat. Kiválóbb fővárosi és vidéki szakírók cikkei. Szaktudnivalók. Könyvkötészet. Könyvkötő-árszabály. Magyarországi könyv- és papirkereskedelem. Külföldi nyomdaviszonyok ismertetése. Az új végrehajtási törvényről stb., stb. A mű díszkötésben kis oktáv alakban, műmellékletekkel és modern szedésmintákkal jelenik meg. — Ára 3 korona. — Megrendelhető a »Nyomdászat Magyarország« című lap kiadóhivatalában, Szekszárdon.

A Magyar Iparművészetnek most megjelent nyolcadik füzetében Radisics Jenő behatóan ismerteti az ideai brüsszeli világkiállítás iparművészeti csoportjait, a londoni japán kiállítást és a Münchenben rendezett mohamedán művészeti kiállítást. Velics László kalksburgi múzeumi őr iparművészeti vándorelőadásairól, Lázár Béla dr. pedig a kereskedők izlésének neveléséről ír érdekes tanulmányt. A IX. füzetben Nagy József a történelmi és művészeti érzék fejlesztéséről szóló cikkében rámutat a közönség és az arra hivatott körök nagy részének e fontos feladat iránt való érdeklődésének hiányára és a nagy veszedelemre, ami kulturánk emlékeit fenyegeti; kívánja, hogy az iskolák e részben megfelelően kioktassák az ifjú generációt. Nagy Sándor a Regnum Marianum házi kápolnájának a füzetben bemutatott fali festményeinek szimbolikus tartalmát magyarázza. T. Vigand Ede a Ház című cikkében a családi otthon építésénél és berendezésénél bevált művészi és praktikus szempontokat fejtegeti, Margitai Ernő pedig a Társulat népművészeti kiállítását ismerteti. A szokott gonddal szerkesztett rovatok egészítik ki a számos művészi képpel díszített füzet tartalmát. A Györgyi Kálmán által szerkesztett Magyar Iparművészeti Társulat az Országos Magyar Iparművészeti Társulat

tagjainak évi 10 korona tagsági díj fejében illetményként jár. Előfizetési díja ugyanannyi.

A cenzura Szerbiában. A szerb belügy-miniszter nemrégiben egy új törvényjavaslatot terjesztett a skupsztina elé, amelylyel a sajtószabadság nagy megszorítását célozza. E szerint a törvényjavaslat szerint a lapok főszerkesztői és a nyomdatulajdonosok teljes felelősséggel tartoznak az általuk szerkesztett, illetve a náluk nyomtatott lapok tartalmáért. A sajtóvétségekre kiszabott pénzbírságokat is rendkívül magasra szabta. A skupsztina üléséről hozandó tudósítások közzétételét pedig előzetes jóváhagyástól teszi függővé.

Nyomdászból politikai pártvezér. A legutóbbi spanyol képviselőválasztáskor Madridban megválasztották Iglesias Pablót is, a szociáldemokrata párt vezérét, aki egyszerű nyomdászsegédi sorshól küzdötte föl magát Spanyolország legnépszerűbb politikusává. Megválasztatása szerte az országban nagy örömet keltett; Madridban, Barcelonában bankettek rendeztek a tiszteletére.

Angolországból. A londoni tudományegyetem szenátusa elhatározta, hogy az oxfordi meg cambridgei hírneves egyetemek példájára nyomdát állít. Nem kevesebb, mint 1,250.000 koronányi összeget szán erre a célra.

Az angol könyvnyomdai munkások szövetsége, amelynek kebelébe nem kevesebb mint húsz egyesület tartozik 64.000 taggal: a lehető legkomolyabban meg akarja valósítani a nyolcórás munkaidőt. Most folynak a nyomdánként való szavazások arra nézve, hogy hajlandók-e a munkások esetleg sztrájkba is lépni követeléseik megvalósításáért. A dolgot még az idén okvetetlenül dűlőre akarják vinni.

Svédországból. Mindnyájan emlékezhetünk még a Svédországban lezajlott óriási méretű általános sztrájkra, amelyben tudvalevőleg a nyomdászok is tevékeny részt vettek. A nyomdatulajdonosokat és újságkiadókat érzékenyen megkárosította a sztrájk, s egy részük úgy vélte helyrehozhatni a veszteségeit, hogy kártérítési keresetet indított a

munkások szakegyesülete ellenében. A stockholmi törvényszék a minap ítelt ebben az ügyben, még pedig a szakszervezet javára. Ítéletében kimondja, hogy a szakszervezet nem köteles kártérítésre, mert az árszabálynak a sztrájkot tiltó rendelkezése nem törvényi erejű, s különben is csak olyan sztrájkokra vonatkozik, amelyek az árszabály megsértésének vagy különböző módon való magyarázásának kapcsán keletkezhetnének; az úgynevezett »szimpatiaiból fakadó sztrájkokról« pedig az árszabály nem intézkedik.

Szerkesztői üzenetek

I. Gy. Budapest. — Térszűke miatt csak jövő számunkban hozhatjuk.

K. J. Budapest. — Ausztriában a nyomdanyitás kormányhatósági engedelemtől van függővé téve. A törvény értelmében szakbeli képzettséget és néhány középiskolai osztály elvégzését kell kimutatnia annak, aki nyomdát akar nyitni; mindamellett nincs könnyebb annál, mint hogy az ember a törvény eme rendelkezésein túltegye magát: nem kell hozzá egyéb, mint egy kis befolyásos protekció. Ezek révén ma már egyesületek és politikai körök is sorra alapítanak sokszorosító műhelyeket. Csak egy-két jó szóba kerül az egész. Az az egyszerű nyomdászember azonban, akinek különben megvan ugyan a szakbeli, meg általános műveltsége: évekig is elvárhat az engedélyre, ha nem tud a maga érdekében befolyásos protektorokat mozgósítani.

Többeknek. — A Grafikai Szemle jövő füzetének szerkesztőségi zárlata december hó 6-ika.

Többeknek. — Körünk tagsági jegyére, valamint két cikkre kiírt pályázat október 31-én lejárt. Az addig érkezett pályaművekről a bírálatot, illetőleg a díjak fölött való döntést decemberi számunkban közöljük.

Néhány beküldött cikk térszűke miatt decemberi számunkra maradt. Ugyancsak karácsonyi számunkat fogjuk gazdagítani egy pár. hozzánk beérkezett igen érdemes melléklettel.

Választmányi ülések

Jegyzőkönyv a Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszaktársaságok választmányának 1910. évi október hó 25-ikén tartott üléséről.

Jelen vannak: Pollák Simon elnök, Pavlovszky I. Alajos I. alelnök, Walter Ernő II. alelnök, Bozsik István pénztáros, Schornstein Jakab ellenőr, Goldberger Armin gazda, Bauer Henrik, Burgheim Károly, Busay Balázs, Faltusz

Ede, Gondos Ignác, Hajnal A. József, Gyöngyösi Sándor, Hock Károly, Janovszky János, Klein Armin, Kizsol László, Spitz Adolf, Steinherz Miklós, Szauer Adolf és Werth László választmányi tagok. — Távolmaradásukat igazolták: Boros Dezső gazda, Peidl Gyula és Sarlós Lajos.

Elnök üdvözli a megjelenteket és a választmányi ülést megnyitja.

A mult ülés jegyzőkönyve fölolvastván, hitelesítetik.

A mai ülés jegyzőkönyvét Janovszky János és Hock Károly fogják hitelesíteni.

Bozsik István pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és a tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Az elnöki jelentések kapcsán fölolvastatik a Szabad-szervezettől beérkezett két átirat, melyben a Szakkör tagjainak szaporítását célzó támogatását kilátásba helyezi. A további tárgyalásokra kiküldetnek elnök, alelnökök, pénztáros.

Elnök kifogásolja a Grafikai Szemle szerkesztését. Többek hozzászólása után elhatározott, hogy a társ-szerkesztőknek az elnök, a szak- és irodalmi bizottság nyújtson segédkezet a lap szerkesztésénél és összeállításánál.

Pavlovszky J. Ajajos, a szakbizottság elnöke jelenti, hogy a tanfolyamra vonatkozólag minden rendben van. A teremre vonatkozóan Bozsik István pénztáros jelenti, hogy a mérnöki hivatal beleegyezését már megadta, azonban a tanács hozzájárulását még nem küldte meg. Tanfolyam-megnyitás október hó 31-én.

Schornstein Jakab ellenőr kérdést intéz a még ki nem szolgáltatott oklevelek ügyében. Többek hozzászólása után a szakbizottságnak adatott ki.

Elnök a karácsonyi kiállítási felhívást kéri kibocsátani, mire Bozsik István pénztáros jelenti, hogy az már a Grafikai Szemlében megjelent, de úgy a helybeli, mint a vidéki főnökökhöz e tárgyban külön körlevelet is küldünk. Faltusz Ede indítványozza, hogy a vidéki kiállításokon visszamaradt nyomtatványokat körlevél útján kérjük vissza. Elfogadjatik.

Bozsik István pénztáros jelenti, hogy október 22-én a hatósági vizsgálat mindent rendben talált.

Faltusz Ede a Grafikai Szemle átforgalmazását kéri. Többek hozzászólásával kiküldetik: szerkesztő, elnök, alelnökök, Faltusz Ede és Gondos Ignác választmányi tag, kik a legközelebbi választmányi ülésre tervezetet dolgoznak ki.

Ülés vége.

KIZSOL LÁSZLÓ
jegyzőkönyvvezető.

BIRÁLATI JELENTÉS.

az 1910. évi szeptember hó 20-án lejárt, vidéki szaktársak által készített borítéktervezet-pályázatról.

Beérkezett 7 pályamű öt pályázótól.

A pályázatból a »Tátra« jeligéjű mű kizáratik, mert készítője jeligés levelet nem küldött be, hanem egy későbbi levélben jelezte, névleg (a beküldéssel párhuzamosan), hogy ki a készítője.

Beható bírálat és kellő mérlegelés után, a bizottság a leadott szavazatok arányában az első díjat a »Vidéki címlap XX.« jeligéjű műnek ítélte oda.

Tekintettel a vidéken uralkodó rendszertelen és hiányos nyomdaberendezkedési állapotokra, e munka kitűnik nemcsak egyszerűsége, a betűfaj egységes megválasztása és szolid megoldozása által, hanem azért is, hogy szakítva a rossz-jó vidéki szokásokkal, a különféle díszítő anyagoknak minél nagyobb mértékbeni használatát kerülve, az egyszerű szerkezetű betűkhöz egyszerű, minden primitivitása mellett is jó hatású vonaldíszet alkalmazott, színben oly szerencsésen, hogy amíg egyrészt élénké tette

a nyomtatványt vele, addig másfelől a nagy kontrasztálás által elősegítette a különben egymástól távol eső és gyenge sorcsoportoknak (értve a legfelső és az alantlevőket) nemcsak kellő érvényesülését, hanem azoknak egységbe való kapcsolódását. A szedés technikai kivitele becsületes munkáskézre vall, s mondhatni tökéletes a dicséretre. Nyomása jó. (Szavazat. Szedés: 9 mellette. Nyomás: 2 mellette, 6 ellene.)

A nyomás díját a bizottság egyhangú határozata alapján a »Brilliant« jeligéjű műnek ítéli oda.

E pályamunka dicséretes buzgalommal készítettett, s az ügyszeretet meg is látszik rajta. A szedés sok tekintetben — különösen a szövegezés rendkívülisége, erőszakoltsága — kifogásoltatik, de teljes elismerését fejezi ki a bizottság a szedőnek az összeszerkesztés szoliditása és precizitása fölött. A kompozíció a sok merőlegesen futó vonal miatt kissé monoton lett, amit még ront az is, hogy a középben elhelyezett négyszögecskék kissé leesnek. A színezés jól sikerült.

Tekintettel azonban a több jó pontra, mely a tisztességes és szolid megmunkálásra esik, a bizottság a negyedik díjat ítéli szedőjének. (Szavazat. Szedés: 3 mellette, 6 ellene. Nyomás: 9 mellette.)

A szedés III. díját a »Corvinus« jeligéjű műnek ítéli a bizottság.

Szedője ugyan a vonaldíszítésnél egy kissé sokat adott a jóból, ámbár dicsérőleg kell felemlíteni azt a megértést, mely a nemes egyszerűséghez, a »fire-fanz« nélküli munkálkodáshoz vezet. A sorok jól csoportosítottak, s tagolásuk szerencsés. A színezés azonban (sötétszürke papíron ezüst keret és igen sötét viola szöveg) teljesen rossz. Különben is látszik az egész munkán, hogy a nyomásra és színmegválasztásra kevés idő állott rendelkezésre. (Szavazat. Szedés: 7 mellette, 2 ellene. Nyomás: 1 mellette, 8 ellene.)

Jelige: »Előre a)«. Két komponens. Egy befejezett szedésest és a szélen alkalmazott önálló keret. A szedésest sorcsoportosításai igen ismeretekes, melyekhez mint dekoratív dísz egy igen elmesén összeszedett nyomdász sas járul. Az alsó sorcsoportok tagolása, választása igen primitív s meg nem engedett. Nem tagadható, hogy oly jóakarátú törekvés ömlik szét a kísérletszerű munkán mely buzdítólag hathat a vidéki szaktársakra.

Jelige: »Előre b)«. Már sokkal jobb, mint az előbbeni munka, mert a keret itt már egy szerves egésszé kapcsolódott a tért is megosztó vonalak által és így egészségesebb kompozíciót ad. A keret jobban hatott volna, ha az ornamentelek és a keretező vonalak között csak egy 1/4 petit térszót hagy. Nyomása levonatszerű — egy színben. (Fekete, szürke papíron. Szavazat. Szedés: 1 mellette, 8 ellene.)

Jelige: »Tátra«. Dicséretes munka. Kár, hogy a pályázatban való járatlansága miatt (nyílt jeligés levél) abból ki kellett rekeszteni.

A bizottság örömet fejezi ki, ha nem is nagy számú, de tisztességes törekvésekkel teljes pályamunkák felett, s fájjalja, hogy nincs abban a helyzetben, hogy e törekvéseket anyagiakban is jobban méltányolhassa, miéрт is nyilvános megdicsérésül, mint követendőket, névleg sorol fel:

I. díj: »Vidéki címlap XX.« Szedte: Lencse Antal, nyomta: Derka Béla, Nyitra.

II. díj: »Brilliant«. Nyomta: Csorba Kálmán és

IV. díj: » » Szedte: Oláh Sándor, Békéscsaba.

III. díj: »Corvinus.« Szedte: Somogyi Pál, nyomta: Kiss István II., Szeged.

»Előre.« Szedte: Wunder József, Győr.

»Tátra.« Szedte: András Lajos.

II. TITKÁR.

Szakszabizottsági üzenetek

A. H., Lugos. — A megbírálás céljából beküldött meghívóról — tekintetbe véve, hogy vidéki termelés — a következőket jelezzük: a tervező figyelje a modern, a kornak megfelelő nyomtatványokat, s hisszük, hogy rövid idő alatt jobb munkákat fog készíteni. Legnagyobb hibája, hogy térbeli megosztáson alapuló tervezetében a régi jó szabad irányt vitte bele; ezt nem szívesen látjuk, mert visszafejlődést jelent. Azután öt színben nyomott meghívóján azt a tényt, hogy ötször nyomtatott, beigazolva nem látjuk. Ugyanezt modernebb szellemben két színre bontva elegendőnek tartottuk volna, s helyes föltmegosztással bizonyára több sikert ért volna el. Ajánljuk ismétlően az újabb nyomtatványok szorgosabb megfigyelését. Lapunkat küldjük.

Tanulni szerető, Liptószentmiklós. — A küldött levelezőlap és 44-es borítékra vonatkozóan megjegyezzük, hogy a jövőben a következőkre törekedjék: A síkok, helyesebben a síktestek arányos megosztása egymáshoz viszonyítva a legfontosabb a tervezetben, ha ezt csak gondolomszerűen tesszük, eredményünk nem lehet jobb, mint az ön által elért. Elegendő lett volna, ha a levelező-lapnak csak a külső negyedpetites keretét hagyjuk meg, míg a Löw Derső Liptószentmiklós szedéstestet körülhatároló vonalat elhagyjuk; azután a Levelező-lap sora alatt 5 síkba osztott egész részt legfeljebb négy testrészeire osztottuk volna, de úgy, hogy az mind egyenlő távolságot adjon; azután számoljunk azzal is, hogy sovány testű betűket használunk tehát elegendő lett volna nyolcadpetit fekete lénia használata, ha az nincs, akkor egészen tört színnel segítünk a bajon, vagyis a vonalakat színben redukáljuk, míg az amúgy is gyenge betűket egy sötétebb színnel erősbítettük volna. A borítékra vonatkozóan az a megjegyzésünk, hogy az iniciálénak mind a két sora való alkalmazása helytelen, valamint a szavak itt-ott indokolatlan ritkítása. Továbbá a két szélén elmetszett S— ornament bátran elhagyhatta volna, mert az csak ront!..

M. J., Veszprém. — Nagy fáradozása energiára vall. Így tovább és hisszük, hogy munkálkodása idők múltán eredményes lesz. A beküldöttek közül azonban — sajnos — nem tudjuk kiválasztani azt, amelyik díjazásra is méltó lehetne. Figyelje az újabb nyomtatványokat, ezt melegen ajánljuk, nagy hasznát vesse majdan.

Dályázataink részletezése

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre választmányának megbízásából az ennek kebeléből választott szakszabizottság a magyar könyvnyomtatók fokozottabb szakkelvi tevékenységére buzdítása végett pályázatot hirdet a Grafikai Szemle legjobb szedésű és (ettől függetlenül) legjobb nyomtatású mellékleteire. A pályázaton való részvételnek első és fő föltétele, hogy az illető pályázó a Könyvnyomdászok Szakkörének tagja legyen. A pályázat havonként megismétlődik harminc-harminc ko-

rona szedői és (ettől függetlenül) tíz-tíz korona nyomtatási jutalomdíjjal, amely összegek lehetőleg kiadatnak az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára szedőjének, illetőleg a legjobb nyomtatási munka végzőjének. A szedői jutalomdíjra irányuló pályázatokon csak olyan munkálatok vehetnek részt, amelyeken a szedési elem is kellőképp képviselve van. A mellékleteknek előbb már okvetlenül ki kellett valamely célra nyomtatattatniok s a Grafikai Szemle számára egyszerűen csak továbbnyomtatattatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 5-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Későbbben föladott példányok a következő hónapra maradnak. Példányszám 1500. A papírosról szóló számla a küldeményhez melléklendő.

E pályázat kiegészítéseképpen fölhatalmazta a választmány a szakszabizottságot, hogy szedésvázlatokat vásárolhasson darabonként öt koronájával. Azok a szakértársak tehát, akiknek munkaviszonyai különben nem engednék meg a Grafikai Szemle számára való munkálkodást, vagy akiknek egyáltalában nincs alkalmuk arra, hogy akcidenus munkákat is készítsenek: alkalmat találnak arra, hogy mesterszedői tudásukat és jóízűségüket a köz érdekében érvényesítsék, még pedig — a munka jósága és alkalmatosságja esetében — némi díjazásra való kilátás mellett is. Magától értődik, hogy a szakszabizottság föntartja magának az esetleges apróbb változtatásokra való jogot, ez azonban nem szünteti meg a díjazásra való jogosultságot.

Könyvtári duplikátumok

Fölhívjuk a vidéki tagcsoportok figyelmét a budapesti központ könyvtárában levő duplikátumokra. Ezekből — míg az alantabb jelzett készlet tart — a központi választmányhoz intézett megkeresésre díjmentesen bocsátunk példányokat a rendelkezésükre. — A duplikátumok a következők:

1. Különböző szakmunkák:

1. Augenföld-Barta E.: A Könyvnyomdászok Szakköre továbbképző tanfolyamainak 1907—1908. évi értesítője 12 példány
2. Butkovszky B.: A szabadkézi rajz 50 "
3. Csermátony Gyula: Tótfalusi Kiss Miklós élete 52 példány
4. Frank Lajos: Az idegen szavak helyes elválasztása 14 "
5. Láng J. Lipót: Emlékkönyv a Könyvnyomdászok Szakkörének tízéves működéséről 4 "
6. Löwy Salamon: Nyomdai vázlatkészítés 280 "
7. Morócz Jenő: Huszonöt esztendő. (A Könyvnyomdászok Szakköre negyedszázados fönnállásának emlékére) 182 "
8. Tanay-Novák L.: A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamainak 1904—905. évi értesítője 2 "
9. Magyar Nyomdászlat (különféle) 10 évfoly.
10. Deutscher Buch- u. Steindr. (különféle) 10 "
11. Typographische Jahrbücher (különféle) 3 "

| | K | f. | K | f. | | K | f. | K | f. |
|---|-----|----|------|----|--|-----|----|------|----|
| Át hozat a múlt hóról | | | 1203 | 45 | A Grafikai Szemle I. negyedévi nyomdászamlájára | 800 | — | | |
| 10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.) | | | 100 | — | A Grafikai Szemle mellékletei- nek pályadíja (augusztus) .. | 30 | — | | |
| Gutenberg-szoboralap | | | 1004 | 93 | Hiv. közl.-ért a Typ.-nak (1909) | 50 | — | | |
| Ács-Mihály-alap | | | 588 | 82 | Száz darab kiállítási vászontábla | 50 | — | | |
| | | | | | A Grafikai Szemle mellékletei- nek papirosáért | 7 | 22 | | |
| | | | | | Világítás és égőtestek | 18 | 16 | | |
| Tagsági járulékokban befolyt: | | | | | Adminisztratív és portókiadások helyben és vidéken | 15 | 74 | 971 | 12 |
| Államnyomda | 11 | 40 | | | Készpénz a hó végén | | | 769 | 93 |
| A Nap | 1 | 80 | | | 10 hitelszöv. részjegy (à 10 kor.) | | | 100 | — |
| Athenaeum | 16 | 20 | | | Gutenberg-szobor-alap | | | 1004 | 93 |
| Auer Ignác | — | — | | | Ács-Mihály-alap | | | 588 | 82 |
| Bercsényi-nyomda | 1 | 80 | | | | | | | |
| Berkovits-nyomda | 1 | 20 | | | | | | | |
| Budapesti Hírlap | 4 | 20 | | | | | | | |
| Buschmann F. utódai | 4 | 80 | | | | | | | |
| Egyetemi nyomda | 4 | 20 | | | | | | | |
| Egyesületi tisztviselők | 7 | 20 | | | | | | | |
| Európa | 3 | — | | | | | | | |
| Fővárosi Nyomda R.-T. | 4 | 80 | | | | | | | |
| Franklin-Társulat | 54 | — | | | | | | | |
| Franklin-fiók | 6 | 60 | | | | | | | |
| Fried és Krakauer | 2 | 40 | | | | | | | |
| Galitzenstein | 2 | 40 | | | | | | | |
| Globus | 7 | 20 | | | | | | | |
| Grafikai Intézet | 2 | 40 | | | | | | | |
| Hamburger és Birkholz | 1 | 20 | | | | | | | |
| Hornyánszky Viktor | 7 | 80 | | | | | | | |
| Hungaria | 5 | 40 | | | | | | | |
| Jókai-nyomda | 1 | 80 | | | | | | | |
| Károlyi György | 1 | 80 | | | | | | | |
| Kellner Ernő | 2 | 40 | | | | | | | |
| Kertész József | 2 | 40 | | | | | | | |
| Klein Vilmos | — | 60 | | | | | | | |
| Korvin Testvérek | 2 | 40 | | | | | | | |
| Községi Nyomda | 3 | — | | | | | | | |
| Légrády Testvérek | 7 | 20 | | | | | | | |
| Löbl D. és Fia | 3 | — | | | | | | | |
| Magyar Hírlap | 2 | 40 | | | | | | | |
| Markovits és Garai | 1 | 80 | | | | | | | |
| Márkus-nyomda | 5 | 40 | | | | | | | |
| Máv. menetjegy-nyomda | 3 | — | | | | | | | |
| Pallas | 16 | 20 | | | | | | | |
| Pannonia | 1 | 20 | | | | | | | |
| Pápay Ernő | 3 | 60 | | | | | | | |
| Pátria | 13 | 80 | | | | | | | |
| Pester Lloyd | 3 | — | | | | | | | |
| Pesti Könyvnyomda R.-T. | 14 | 40 | | | | | | | |
| Posner Károly Lajos és Fia | 6 | — | | | | | | | |
| Radó Izor | 1 | 80 | | | | | | | |
| Révai és Salamon | 6 | 60 | | | | | | | |
| Rigler József Ede | 2 | 40 | | | | | | | |
| Rothberger és Weisz | 1 | 20 | | | | | | | |
| Rózsa Kálmán és Neje | 4 | 20 | | | | | | | |
| Schmidl Sándor | 1 | 80 | | | | | | | |
| Stephaneum | 31 | 80 | | | | | | | |
| Székesfővárosi Házi Nyomda | 15 | — | | | | | | | |
| Thalia-nyomda | 1 | 20 | | | | | | | |
| Világosság-nyomda | 19 | 80 | | | | | | | |
| Wodianer-nyomda | 9 | 60 | | | | | | | |
| Vidékről (részletezése a 347. oldalon) | 133 | 80 | | | | | | | |
| Kisebb nyomdákból s egyesektől (részletezése a 347. oldalon) | 63 | — | 537 | 60 | | | | | |
| | | | 3434 | 80 | | | | 3434 | 80 |

SCHORNSTEIN JAKAB, ellenőr.

BOZSIK ISTVÁN, pénztáros.

II. Évkönyvek:

| Az 1889. évi kötetből összesen | 7 példány. |
|--------------------------------|------------|
| « 1890. « « « | 23 « |
| « 1891. « « « « | 3 « |
| « 1892. « « « « | 16 « |
| « 1893. « « « « | 16 « |
| « 1896. « « « « | 17 « |
| « 1897. « « « « | 3 « |
| « 1898. « « « « | 14 « |
| « 1899. « « « « | 11 « |
| « 1900. « « « « | 96 « |
| « 1901. « « « « | 50 « |
| « 1902. « « « « | 150 « |
| « 1903. « « « « | 150 « |
| « 1904. « « « « | 43 « |
| « 1905. « « « « | 10 « |
| « 1907. « « « « | 10 « |
| « 1908. « « « « | 18 « és |
| « 1909. « « « « | 290 « |

Pénztárosi kimutatások

Körünk pénztárába augusztus hóban befolyt összegek:
I. Kisebb taglétszámú nyomdákban és egyes szaktársaktól (I. a 346. oldalon levő táblázatos pénztári kimutatást)

Budapesti Nyomda- és Lapkiadó Vállalat 2.40, Budapesti Könyvnyomda-Vállalat 1.80, Otthon-nyomda 1.20, Roth J. és Társa 1.80, Turul-nyomda 1.20, Várnai-nyomda 1.20, Wojtitz-nyomda —.60, összesen 10 korona és 20 fillér.

András Lajos 3.60, Kemény Sándor 3.60, Breitner Miksa 3.60, Molnár József 4.20, Szücs Lajos 1.80, Balog József 2.40, Krausz Izidor 1.20, Markovits Béla 1.80, Goldfinger Mór 1.80, Plohn Gyula 1.20, Stalla Márton 1.20, Breuer Jakab 3.—, Benkő D. Dezső 1.80, Lázár József 1.80, Davidovits József 1.20, Politzer Kálmán 1.20, Propper Jenő 2.40, Lányi Béla 1.20, Stempler Márton 0.60, Csaba Miklós 0.60, Schwarz Ignác 0.60, Gottfried Lajos 0.60, Hermann Rezső 0.60, Friedmann Adolf 0.60, Biró Miklós 0.60, Bermann Artur 0.60, Fleischer József 0.60, Varga Dezső 0.60, Steinherz Miklós 0.60, Forster Ervin 0.60, Messinger Aladár 0.60, Fischer Béla 0.60, Jög Ferenc 0.60, Huszár Károly 0.60, Kámán József 0.60, Jakab Emánuel 0.60, Sichermann Lajos 0.60, Kramm Imre 0.60, Skodnitz Jakab 0.60, Dohányos Iános 0.60, Wallach Mihály 0.60, összesen 52 korona és 80 fillér.

II. A vidékről (I. a 346. oldalon levő táblás kimutatást)
Nagybecskerek 17.40, Békéscsaba 6.—, Szabadka 13.20, Nagyvárad 3.60, Ungvár 4.20, Esztergom 6.—, Nyitra 1.20, Szamosújvár 3.60, Gyoma 4.20, Baja 12.—, Szolnok 2.40, Székesfehérvár 4.80, Marosvásárhely 3.60, Selmecbánya 5.40, Győr 35.40, Déva 10.80, összesen 133 korona és 80 fillér.

Tagsági forgalom 1910 szeptember havában: Beléptek a Körbe: Janovits Ferenc, Schulhof Albert (Athenaeum), Hirsch Aladár (Szabadka), Müller Miksa (A Nap), Wallach Mihály (Baptista-nyomda), Schein Emil (Krausz Lajos), Schmidt József (Stephaneum), Grimm Ferenc, Krajcsóvits Béla, Lukász Károly, Velánsits Gyula (Rózsa Kálmán és Neje), Androviczky Imre, Rosenberg Sándor (Kispest). — A hónap végén 1195 rendes, 13 tiszteletbeli, összesen 1208 tag.

Fölhívás a szaktársakhoz

A szakbizottság elhatározta, hogy a karácsonyi ünnepek alatt nagyszabású országos nyomtatványkiállítást rendez.

E kiállítás sikerének biztosítása céljából értesítetnek a fővárosi és vidéki szaktársak meg nyomdatulajdonosok, hogy a kiállításra szánt nyomtatványukat már most is beküldhetik a Kőr titkáranak címére (Wanko Vilmos, Budapest VII, Dohány-utca 10, Fried és Krakauer nyomdája).

A kiállításra beküldött nyomtatványokat a Kőr szakbizottsága fölülvizsgálja és a kiállítás után — ha ebbeli kivánságukat nyilvánítják — a kiállítóknak visszaküldjük.

Első rangú érdek, hogy hazánk nyomdászata fejlettségének immár teljesen hű képét lássuk! Ez a cél lebegett a szakbizottság szeme előtt, amidőn az erre vonatkozó javaslatot elfogadta, s a cél elérése érdekében kívánatos, hogy a kiállításon — melynek rendezőségébe bevonjuk az összes szaktársi s illetékes hivatalos köröket — a szaktársak és nyomdák munkáik legjavát bocsássák rendelkezésünkre és egyéb módon is támogassák a szakbizottságot kulturális földadatának teljesítésében.

I. titkár.

Apró hivatalos közlemények

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága fölívja a vidéki tagtársakat, hogy kiállításra és fölölvasásokra vonatkozó megkereséseiket közvetlenül öhozzája intézzék, még pedig a kiállításnak, illetőleg fölölvasásnak időpontja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések tehát Wanko Vilmos szakköri I. titkár címére: Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába küldendők.)

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását (tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is) haladéktalanul adják tudtul a Kőr pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Otthon), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és a haviülési, mulatsági stb. meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlapnak a beküldése.

A Vígyszínházba, nemkülönben a Royal-Orfeumba és az »Uránia« Tudományos Színházba mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók Bozsik István pénztárosnál (Budapest VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5, Gutenberg-Otthon), valamint a Hungária-fürdőbe szóló jegyutalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként négy, a fürdőbe két fillér.

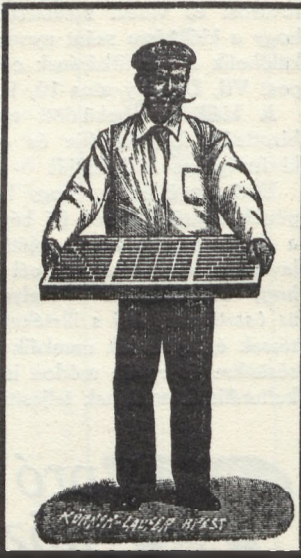
Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. szám (telefon 36-02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda R.-Társaság nyomdájában.

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos

VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa-sze-relvények készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva-szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.



CLEANER RÉZLÉNIATISZTÍTÓ

Egy kilóval bármilyen piszkos lénlából egy egész szekrényet valót lehet megtisztítani. Kilója helyben 3, vidékre csomagolással, bérmentes postai szállítással 3,50 korona.

Mi a nyomdák véleménye a „CLEANER“-ről?

A „Cleaner“ rézléniatisztító szerrel próbát tevéen, azt kitűnő találmánynak ismerjük fel, mint amellyel gazdaságosan, igen rövid idő alatt s anélkül, hogy a rézléniáknak a legkisebb mértékben is ártalmas volna, teljesen tisztán tarthatjuk, illetve tisztíthatjuk léniáanyagunkat. Kérünk egyelőre 2 kiló „Cleaner“-t részünkre szállítani.

Pesti Könyvnyomda Nézetgyűlésrész.

Tanay József.

Gallay Pál egy rézléniatisztító vegyszert mutatott be nekünk. Ezen bemutatás alkalmával meggyőződtem arról, hogy a „Cleaner“ a létező tisztítóanyagok között méltán a legjobb helyet foglalhatja el, amennyiben sem a kezet, sem a rezet nem támadja meg s pár perc alatt végez bármilyen piszokkal is. Miután mindezen jó tulajdonságain kívül még azzal is kiválik, hogy nem párolog el és nem gyalad meg s a már használt anyagot más alkalommal is felhasználhatjuk, a „Cleaner“ beszerzését mindenkinék csak ajánlhatom.

Athenaeum-nyomda.

Wóznér Ignác.

A „Cleaner“-féle rézléniatisztító folyadékkel próbákat csináltattam és azt, miután jónak találtam, megrendeltem és nyomdánkba használatra bevezettem.

Hornvánszky-nyomda.

Wohlstein Mór.

A Gallay-féle „Cleaner“ rézléniatisztító szert kipróbáltuk és a már évek óta használaton kívül helyezett őreg, vastag piszokkal lerakódott rézléniát 4-5 másodperc alatt teljesen tisztára hozta. Állandóan használatba vettük.

Sobméli Sándor-nyomda.

Schwartz László művezető.

Lapunk zártáig a „Cleaner“-t a következő nyomdák rendelték meg és vették használatba. **Budapesten:** Pesti Könyvnyomda r.-t., Hornvánszky, Pátria, Légrady, Fővárosi, Markovics és Garai, Szt. László, Hamburger és Birkholz, Radó Izor, Kellner Ernő, Kellner Albert, Thália, Muskát, Engel S. Zs., Kálmán, Löbl D. és Fia, Károlyi, Otthon, Express, Corvina, Rothberger és Weisz, Auer J., Rózsa K. és Neje, Fried és Krakauer, Roth M. és Tea, Löbl Mór. **Vidéken:** Kner Izidor, Gyoma; Molnár-féle nyomda r.-t., Szekszárd; Dobai János, B.-Gyula; Aradi nyomda r.-t.; Ivkovics György, Ujvidék; Perl L. Pál, Tab; Székely és Illés, Ungvár; Nánay Lajos, Baja; Feuer Illés, Kiskunfélegyháza; Csendes Jakab, Temesvár; Jókai-nyomda r.-t., Sepiszentgyörgy.

A „Cleaner“ egyedüli elárúsítója Gallay Pál Budapest, VI, Lázár-u. 8, III. 18.

A nagysághoz képest 2500 példányos gyorsasággal óránként. Mint speciális autotípus-meg szín-

VICTORIA

KÖNYVNYOMDAI GYORSSAJTÓK

nyomó-gépeket: ☒ gyorsajtóinkat légkirakóval is építjük, tehát dob, szalagok és gereben nélkül.



ROCKSTROH & SCHNEIDER

Namf. Act.-Ges., Dresden-Heidenau. — Magyarországi képv.: Tanzer Miksa, Budapest VII, Akácfa u. 50. Javító-műhely: Adolf GEEL, Wien VII/2, Lerchenfelderstr. 37.

KLISÉKET KÉSZÍTŐ MŰINTÉZET
BUDAPEST VI, EÖTVÖS-UTCA 48. SZ.

TELEFON 18-99.



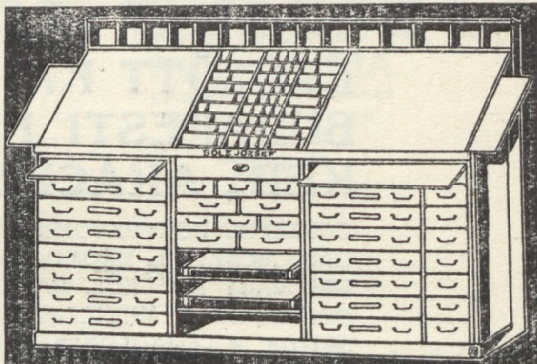
**WOTTITZ
 MANFRÉD
 ÉS TÁRSA**

DOMBORNVMÁSOKHOZ VALÓ STANZNIK. FOTOTIPIÁK. KEMIGRÁFIÁK. AUTOTIPIÁK. KLISÉK HÁROM- ÉS NÉGYSZÍNŰ NYOMTATÁSHOZ FÉNYKÉPÉSZETI FELVÉTELEK HÁZON KIVÜL IS.

BÖLE JÓZSEF

**ELSŐ MAGYAR
 KÖNYVNYOMDAI
 SZAK-ASZTALOS**

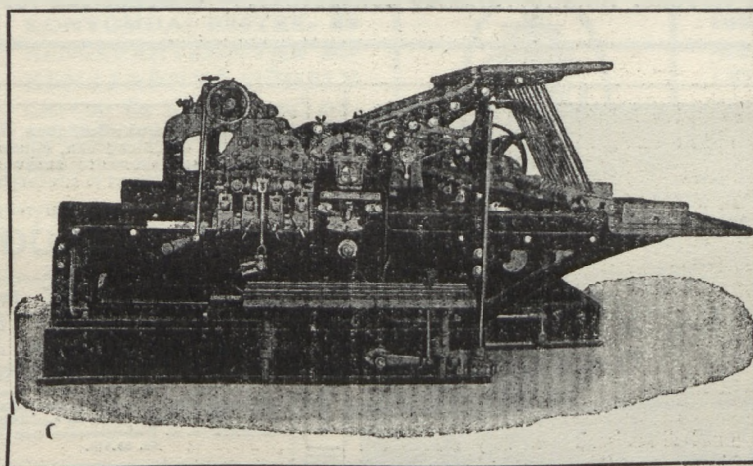
BUDAPEST, HORÁNSZKY-UTCA 3



**ÁLLANDÓ DÚS RAKTÁR MINDENFÉLE
 BETŰSZEKRENYEK
 ÉS REGÁLISOKBÓL
 ÉS KÖNYVKÖTŐI
 FASZERELVÉNYBŐL**

**JAVÍTÁSOKAT PONTOSAN ESZKÖZİL
 ELVÁLLAL MÁ S ASZTALOSMUNKÁT IS**

**WÖRNER J. ÉS
 TÁRSA :: :: ::
 GÉPGYÁRA · BUDAPESTEN**



**Körforgó :: :: ::
 nyomógépei ::
 ujság és illusztráció
 nyomására, megha-
 tározott és változ-
 tatható ív nagyságok
 számára készülnek**

**Könyvnyomdai
 gyorsajtók ::
 vasútrendszerű me-
 nettel. Könyvnyomó
 gyorsajtók két- és
 négy pályás görgő-
 járattal. Kromotípiái
 gyorsajtók rövidei-
 tett ívkivezetőkkel,
 gyűrűs kirakó dob
 segélyével. Kétfor-
 dulatú gyorsajtók
 előlkirakóval. Kö-
 nyomdai gyorsajtó
 görgő pályával. Kö-
 nyomdai kéziasajtók
 és könyvkötő-gépek**

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ EGÉSZ BIRODALOMBAN

□ MÖDLINGI □ GYORSSAJTÓGYÁR

EZELEŐTT KAISER L. FIAI R.-T.
BUDAPESTI FÍÓKTELEPE: VII.
KER., AKÁCFA-UTCA 13. SZÁM.

EGYSZERŐ KÖNYVNYOMDAI GYORSSAJTÓK VASÚTI ÉS KÖRMOZ-
GÁSÚ MENETTEL. KROMO- ÉS AUTOTÍPIA-GÉPEK FRONTKIRAKÓ-
VAL VAGY ANÉLKÜL. RAPID GYORSSAJTÓK GÖRGÓJÁRATTAL.
DOPPELRAPID MIEHLE-RENDSZERŰ KÉTFORDULATÚ GYORS-
SAJTÓK. A LEGKÜLÖNLEGESEBB KÖRFORGÓGÉPEK GYÁRTÁSA.

TÖKÉLETES KIVITELŰ GÉPEK, GYORS ÉS IGEN KONNYŰ JÁRÁSSAL
KÜLÖNFÉLE ÚJ ÉS JAVÍTOTT GÉPEK ÁLLANDÓ RAKTÁRA.
GYÁR: MÖDLING. ALAPÍTTATOTT 1848. ÉVBEN.
A BUDAPESTI TELEFONSZÁM 54—48.

WIENI FÍÓKTELEP: XVIII 1, WAHRINGERSTRASSE NR. 125.

Koblinger Gyula *fotocinkográfiai* *műintézete.*

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

*Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirde-
tésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiaailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.*



Fiókfestékgyárak: Berlinben, New-
Yorkban és Chicagóban. Minden a
grafikai sokszorosító szakokhoz
való festék elismert jó minőségben.

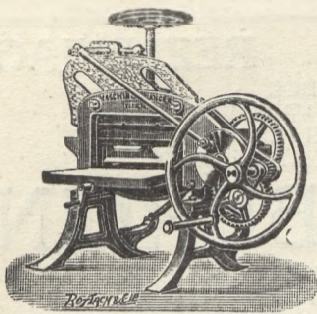
Magyarországi s ausztriai raktár:

CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kitüntette: Páris 1900: Grand Prix s két
aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj;
Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-18.

Cheque-számla a m. kir. postatakarék-
pénvtárnál Budapest 29.010. sz. a. Cheque-
számla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien
Nr. 88.816.



Josef Anger

Gépgyár és
vasöntöde **& Söhne**
Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselőik:
SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KLISÉK

MINDENMÓ KÉPES
NYOMTATVÁNYOKHOZ
LEGJOBB KIVITELBEN
AUTOTÍPIA
FOTOTÍPIA
FOTOLITO
KROMOTÍPIA
HÁZONKIVÜL IS
FELVÉTELEK

TELEFON 483

KÖNIG ÉS BAYER

FOTOCINKOGRÁFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST VII, KAZINCZY-U. 32

BERGER ÉS WIRTH

TÖRZSGYÁR LIPCSÉ
NÉMETORSZÁGBAN

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS
KÖNYOMDAI FESTÉK- ÉS
HENGERANYAG-GYÁR
HENGERÖNTŐ-MŰHELY
LAPOS- ÉS KÖRFORGÓ GÉ-
PEKHEZ. OLCSÓBB ÉS
JOBB A HÁZI ÖNTÉSNEÉL

TELEFONSZ.: 56—64



UJSÁG-, MŰ-, ILLUSTRÁCIÓ-
DISZMŰ- ÉS MINDENFAJTA
SZINES FESTÉKEK, KEN-
CÉK, BRONZOK. A GRAFIKAI
IPARÁGAK SZÁMÁRA
«PATENT», «VICTORIA» ÉS
«BIANCA» HENGERANYAG
EGÉSZEN SIMA ÉS KOCKÁ-
ZOTT TÁBLÁKBAN

Fiókgyárak: Barmen, Ber-
lín, Szt-Pétervár, Flórenc,
Páris, London, Newyork,

GYÁRTELEP: BUDAPEST, IX., MÁRTON-U. 19

BETŰÖNTÖDE

LEGNAGYOBB
VÁLASZTÉK KÜLÖNFÉLE

RÉZLÉNIAGYÁR

KÖRZET ÉS BETŰUJDONSÁGOKBÓL,
RÉZLÉNIÁKBÓL, VIGNETTÁKBÓL STB., VALAMINT
NAGY VÁLASZTÉK OROSZ BETŰKBŐL. TELJES NYOMDAI
BERENDEZÉSEK GÉPEKKEL ÉS SEGÉDESZKÖZÖKKEL. SZOLID KIVITEL

BERTHOLD · H · BERLIN

FIÓKOK: BÉCS, SZT.-PÉTERVÁR, MOSZKVA ÉS BAUER & Co. STUTTART.
MAGYARORSZÁG KIZÁRÓLAGOS VEZÉRKÉPVISELŐJE, AKI
MINTÁKKAL, ÁRAJÁNLATOKKAL ÉS MINDEN-
NEMŰ É SZAKBA VÁGÓ FELVILÁGO-
SÍTÁSOKKAL SZIVESEN
SZOLGÁL:

PUSZTAFI ZSIGMOND BUDAPEST AKADÉMIA-UTCA 8

GLEITSMANN E. T.

**KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRAK
BUDAPEST**

Képviselet: TANZER MIKSA grafikai szaküzlet
Budapest VII, Akácfa-u. 50

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek.

Könyvnyomáshoz: „SPECIÁL“

Könyomáshoz: „PERFEKT“

≈ TÖBB MINŐSÉGBEN ÉS KÜLÖNFÉLE ÁRBAN. ≈

Az 1910-iki brüsszeli világkiállításon a legmagasabb kitüntetéssel a „GRAND PRIX“-el jutalmazva.

FISCHER · ÉS · MIKA · BETŰÖNTÖDE

TELEFON
28—62

ÉS · STEREOTIPÁLÓ · MŰHELY

TELEFON
28—62

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket. A legkülönbébb célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

BUDAPEST · VI · RÉVAY-UTCA · 6 · SZ

MEGHIVÓ
SZILVÉSZTER-
ESTÉLYRE





Törzsgyár : Radebeul-Drezda

Magyarországi fiókgártelep:
SOLYMÁR (PESTMEGYE)



BAER · OTTÓ
FESTÉKGYÁRAI



KÖZPONTI IRODA: BUDAPEST, VI, LISZT FERENCZ-TÉR 8

FARBENFABRIK ·
OTTO · BAER ·

B



Stamm - Fabrik : Radebeul - Dresden
Filial - Fabrik : Solymár, bei Budapest

STADTBUREAU: BUDAPEST, VI, LISZT FERENCZ-TÉR 8



A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE 1910-1911-İK ÉVI SZAKTANFOLYAMÁNAK TERVEZETE

| | | | | | | |
|----|---|--|----------------------------------|---|--|--|
| 1 | Okt. 30.—nov. 12. BETŰ- ISMERTETÉS | Történelmi ismertetés Gutenberg betűi Elzevir antikvária Elzevir meditaeválja Aldus Manütius kurzívja Modern betűk A betűírás és rajzolás Gyakorlatok | Jan. 17.—jan. 28. 6 | Január 2.—jan. 14. GÉPTEREM | Linotype Monotype Typograph Monoline | Jan. 17.—jan. 28. SZEDŐGÉP- ISMERTETÉS |
| 2 | Nov. 13.—nov. 26. KÖNYV- KÉSZÍTÉS | A könyvről általában A papíros és minősége A betűfaj, jelleg és betűnem meghatározása A címbeállítás arányosságát A szedés mérete szélesség- és magasságban A papíros margoja a sze- déshez viszonyítva A cím és boríték, a szenny- cím stb. A szöveg illusztrálása Táblázat és matematika | Dec. 12.—dec. 24. 4 | Dec. 12.—dec. 24. VÁZLAT- KÉSZÍTÉS | A vázlat célja és előnye Miként kell vázlatot készí- teni? Gyakorlatok | Január 2.—jan. 14. 5 |
| 3 | Nov. 27.—dec. 10. GÉPTEREM | A nyomógép fejlődésének története A gyorsrajtók feltalálása A gyorsrajtók fejlődésének további folyamata Egyes géptípusok jellege és mechanikája Egyes géprészek céljának ismertetése | Márc. 13.—márc. 25. 10 | Márc. 13.—márc. 25. HIRDETÉS- SZEDÉS | A hirdetésről általában A szöveg lényege térbeli vázlat a szöveg térbeli megosztása céljából Akciós-hirdetések Naplaj-hirdetések Negatív-rajz a hirdetésben A hirdetések elhelyezése az oldalon Modern hirdetés | Nov. 27.—dec. 10. 3 |
| 4 | Nov. 13.—nov. 26. KÖNYV- KÉSZÍTÉS | A könyvről általában A papíros és minősége A betűfaj, jelleg és betűnem meghatározása A címbeállítás arányosságát A szedés mérete szélesség- és magasságban A papíros margoja a sze- déshez viszonyítva A cím és boríték, a szenny- cím stb. A szöveg illusztrálása Táblázat és matematika | Febr. 14.—febr. 25. 8 | Febr. 14.—febr. 25. GÉPTEREM | Festékek készítése, anyaga, kémiaija és az egymásra való nyomás által elért hatások | Nov. 27.—dec. 10. 3 |
| 5 | Jan. 17.—jan. 28. BETŰ- ISMERTETÉS | Történelmi ismertetés Gutenberg betűi Elzevir antikvária Elzevir meditaeválja Aldus Manütius kurzívja Modern betűk A betűírás és rajzolás Gyakorlatok | Jan. 31.—febr. 11. 7 | Jan. 31.—febr. 11. KORREK- TURA ÉS REVIZIÓ | A korrektor munkájáról általában A korrektor helyzete a kü- löntféle helyesírással szemben Vitás helyesírási kérdések Gyakorlati példák A revizor A revizió célja A revizió kezelése | Jan. 17.—jan. 28. 6 |
| 6 | Jan. 17.—jan. 28. SZEDŐGÉP- ISMERTETÉS | Linotype Monotype Typograph Monoline | Apr. 10.—ápr. 22. 12 | Apr. 10.—ápr. 22. MÁSER- ÉS LINOLEUM- LEMEZ | A lemezek ismertetése A Másér-lemez készítése A linoleum-lemez metszése Gyakorlatok | Jan. 17.—jan. 28. 6 |
| 7 | Jan. 31.—febr. 11. KORREK- TURA ÉS REVIZIÓ | A korrektor munkájáról általában A korrektor helyzete a kü- löntféle helyesírással szemben Vitás helyesírási kérdések Gyakorlati példák A revizor A revizió célja A revizió kezelése | Márc. 27.—ápr. 8. 11 | Márc. 27.—ápr. 8. GÉPTEREM | Szín és színharmónia Hoffmann Másér, Reich Praug stb. színkeverési rendszerei és azok is- mertetése Festékek és alnyomati szí- nek keverésének gyá- korlata a papíros mi- nősége, formája szerint Három-és négyszínnyomás citokrómia elmélete és azokról való gyakorlati tapasztalatok előadásai | Jan. 17.—jan. 28. 6 |
| 8 | Febr. 14.—febr. 25. GÉPTEREM | Festékek készítése, anyaga, kémiaija és az egymásra való nyomás által elért hatások | Febr. 28.—márc. 11. 9 | Febr. 28.—márc. 11. PAPÍR- ÉS KALKULÁCIÓ | Történelmi ismertetés Az anyag ismertetése A papír gyártása A merített és imitált papi- rok Színes papírok Papírmérek Súlyaik és jelzéseik Munkakalkuláció | Nov. 27.—dec. 10. 3 |
| 9 | Febr. 28.—márc. 11. PAPÍR- ÉS KALKULÁCIÓ | Történelmi ismertetés Az anyag ismertetése A papír gyártása A merített és imitált papi- rok Színes papírok Papírmérek Súlyaik és jelzéseik Munkakalkuláció | Márc. 13.—márc. 25. 10 | Márc. 13.—márc. 25. HIRDETÉS- SZEDÉS | A hirdetésről általában A szöveg lényege térbeli vázlat a szöveg térbeli megosztása céljából Akciós-hirdetések Naplaj-hirdetések Negatív-rajz a hirdetésben A hirdetések elhelyezése az oldalon Modern hirdetés | Nov. 27.—dec. 10. 3 |
| 10 | Febr. 28.—márc. 11. PAPÍR- ÉS KALKULÁCIÓ | Történelmi ismertetés Az anyag ismertetése A papír gyártása A merített és imitált papi- rok Színes papírok Papírmérek Súlyaik és jelzéseik Munkakalkuláció | Márc. 13.—márc. 25. 10 | Márc. 13.—márc. 25. HIRDETÉS- SZEDÉS | A hirdetésről általában A szöveg lényege térbeli vázlat a szöveg térbeli megosztása céljából Akciós-hirdetések Naplaj-hirdetések Negatív-rajz a hirdetésben A hirdetések elhelyezése az oldalon Modern hirdetés | Nov. 27.—dec. 10. 3 |
| 11 | Márc. 27.—ápr. 8. GÉPTEREM | Szín és színharmónia Hoffmann Másér, Reich Praug stb. színkeverési rendszerei és azok is- mertetése Festékek és alnyomati szí- nek keverésének gyá- korlata a papíros mi- nősége, formája szerint Három-és négyszínnyomás citokrómia elmélete és azokról való gyakorlati tapasztalatok előadásai | Apr. 10.—ápr. 22. 12 | Apr. 10.—ápr. 22. MÁSER- ÉS LINOLEUM- LEMEZ | A lemezek ismertetése A Másér-lemez készítése A linoleum-lemez metszése Gyakorlatok | Jan. 17.—jan. 28. 6 |
| 12 | Apr. 10.—ápr. 22. MÁSER- ÉS LINOLEUM- LEMEZ | A lemezek ismertetése A Másér-lemez készítése A linoleum-lemez metszése Gyakorlatok | Apr. 10.—ápr. 22. 12 | Apr. 10.—ápr. 22. MÁSER- ÉS LINOLEUM- LEMEZ | A lemezek ismertetése A Másér-lemez készítése A linoleum-lemez metszése Gyakorlatok | Jan. 17.—jan. 28. 6 |

AZ ELŐADÁSOK A RÖKK SZILÁRD-UTCAI FELSŐ KERESKEDELMI ISKOLA (II. EMELET 37. SZÁMÚ, ALSÓ A. OSZT.) TANTERMEBEN
MINDEN HÉTFŐN, KEDDEN, SZERDÁN ÉS CSÜTÖRTÖKÖN ESTE NEGyednyolc órától kilenc óráig tartatnak meg



Berger és Wirth festékgyára
Budapest IX., Márton-utca 19.



11012. számú rekordvörös.

Ára kilogrammonként 8 kor.



REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA



KLISÉK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMÉŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

BEIT & CO.
HAMBURG



**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

~ **FŐRAKTÁR ÉS IRODA**
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, SÓLYOM-U. 13

LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI,
KÖNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI FESTÉKEK GYÁRA

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításon versenyen kívüli jury-tag.

FESTÉKEK A KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI, S VALAMENNYI GRAFIKAI SZAKMA RÉSZÉRE. ARANY-, EZÜST- ÉS MÁSOLÓFESTÉKEK. HENGERANYAGOK ÉS AZOK ÖNTÉSE. KENCÉK. PREPARÁLT PAPIROK KÖNYOMDÁK RÉSZÉRE.

Grand Prix-vel kitüntetve:
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.









11 GYÁR ÉS 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON!

**IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST,
FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27**

TELEFON 37-58. SZÁM

ALAPITVA 1818-BAN

GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

| | | |
|---|---|---|
| Bélyegző-metszés |  | Ólomzár-gyártás |
| Mechanikai műhely | | :: Tömöntőde :: |
| Galvanoplasztika | | Rézlénia-gyártás |
|  | ELSŐ MAGYAR |  |
|  | BETŰÖNTŐDE |  |
|  | RÉSZV.-TÁRS. |  |
|  | BUDAPESTEN, VI., DESSEWFFY- UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-70 |  |
| <p>Dús raktárt tart folytonosan magyar, német, tót, horvát, szerb, román s bolgár ékezetű</p> <p>: könyv- és : címbetűkből</p> <p>körzetekből, rézléniákból és kizárásokból, továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosíttatnak.</p> | | |
|  | EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL ÉS BENDTNER SZABAD. |  |